

Brüssel, 20.10.2014
COM(2014) 646 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Türgi edusammude kohta viisanõude kaotamise tegevuskava tingimuste täitmisel

1. SISSEJUHATUS

Kui Türgi ametiasutused parafeerisid 21. juunil 2012 Euroopa Komisjoniga alates 2005. aastast läbirääkimiste teemaks olnud ELi-Türgi vahelise tagasivõttulepingu, võttis nõukogu vastu järeldused, milles kutsuti Euroopa Komisjoni üles „võtma paralleelselt Türgi ja ELi vahelise tagasivõttulepingu allkirjastamisega meetmeid viisanõude kaotamiseks järkjärguliselt ja pikas perspektiivis”. Euroopa Parlament soovitas kõnealust lähenemisviisi komisjonile ka oma 18. aprilli 2013. aasta resolutsioonis Türgi 2012. aasta eduaruande kohta.

ELi-Türgi vaheline tagasivõttuleping allkirjastati 16. detsembril 2013. Samaaegselt alustasid EL ja Türgi viisanõude kaotamist käsitlevat dialoogi. Nimetatud dialoogi eesmärk on Schengeni alale lühiajaliseks külastuseks reisivate Türgi kodanike jaoks viisanõude kaotamine.

Dialoog on veel pooleli ning Euroopa Komisjon uurib Türgi asjaomaseid õigusakte ja haldustavasid. See toimub komisjoni poolt tihedas koostöös ELi liikmesriikide asjaomaste ekspertidega koostatud dokumendi „Tegevuskava Türgiga viisavabaduse kehtestamiseks” alusel. Dokumendis kehtestati kriteeriumid, mida komisjon kasutab selleks, et otsustada, kas ja millal on asjakohane teha nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepanek kaotada praegu Türgi kodanike suhtes kehtestatud viisanõue, muutes selleks määrust (EÜ) nr 539/2001.

Tegevuskava tingimused on jaotatud viieks valdkonnaks: dokumentide turvalisus, rände haldamine, avalik kord ja julgeolek, põhiõigused ja ebaseaduslike rändajate tagasivõtmine.

Komisjon esitab nõukogule ja Euroopa Parlamendile korrapäraselt aruandeid Türgi tegevuskava tingimuste täitmisel tehtud edusammude kohta. Kõnealuseid aruandeid kasutatakse ka suunistena Türgi ametiasutustele konkreetsetes probleemsetes valdkondades meetmete võtmiseks. Esimese aruande koostamiseks tegi komisjon ajavahemikus 16. märts kuni 20. juuni 2014 mitmeid külaskäike Türgisse, et koguda teavet tegevuskavaga hõlmatud valdkondades kasutatavate õigusaktide ja menetluste kohta. Komisjoni aitasid ELi delegatsioon Türgis, ELi liikmesriikide eksperdid ja asjaomased ELi ametid (Frontex, Europol, EASO).

Käesolevas aruandes antaks ülevaade olukorra ning iga kriteeriumi raames tehtud edusammude kohta ning esitatakse komisjoni hinnang selle kohta, kas Türgi täidab tegevuskavas esitatud tingimusi.

Iga kriteeriumi kohta esitatakse järgmised edusamme käsitlevad hinnangud:

- „täidetud tingimus”,
- „peaaegu täidetud tingimus” (tingimuste täitmiseks on vaja teha ainult piiratud ulatuses tööd),
- „osaliselt täidetud tingimus, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada” (teha on veel palju, kuid Türgi ametiasutuste saavutatud tulemused ja tehtud töö on märkimisväärt ning senine areng on lootustandev),
- „ainult osaliselt täidetud tingimus” (kriteeriumi tingimuste täitmiseks on vaja teha veel palju tööd, erilisi positiivseid arenguid selle saavutamiseks ei märgatud),
- „täitmata tingimus” (Türgi on vastava kriteeriumi tingimuste täitmisest veel kaugel).

Kõikides valdkondades, kus komisjon on seisukohal, et kriteeriumi tingimused ei ole veel täielikult täidetud, antakse aruandes soovitusi meetmete kohta, mis komisjoni arvates võiksid aidata välja selgitatud probleemidele lahendust leida.

Kokkuvõtlikult tuleks meeles pidada, et käesolevas aruandes keskendutakse Türgi tegevusele „Tegevuskava viisavabaduse kehtestamiseks” kriteeriumide täitmisel, mis püstitati eesmärgiga määrata kindlaks tingimused, mis võimaldavad viisanõude kaotamise suunas turvaliselt edusamme teha. Seetõttu ei ole käesoleva aruande eesmärk hinnata Türgi üldisi edusamme ELi ühinemise suunas: see on jätkuvalt „Türgi eduaruande” teemaks, mis esitatakse iga-aastaselt komisjonile ning mille viimane versioon esitati 8. oktoobril 2014¹.

¹ Komisjoni 2014. aasta eduaruannet Türgi kohta SWD(2014) 307, mis on lisatud teatisele „Laienemisstrateegia ja peamised ülesanded aastatel 2014-2015”, COM(2014)700, 8.10.2014.

2. 1. VALDKOND: DOKUMENTIDE TURVALISUS

2.1. Üldhinnang

Türgi on käinud kaasas reisi- ja isikutunnistuste valdkonnas rahvusvahelises kogukonnas toimuvate tehniliste ja poliitiliste suundumustega ning kavatseb võtta täiendavaid meetmeid. Türgi ei täida veel täielikult kõiki tegevuskava 1. valdkonna tingimusi, kuid on enamiku tingimuste puhul teinud suuri edusamme ning riigil on tehniline suutlikkus selle eesmärgi saavutamiseks. Selleks tuleb õigeaegselt teostada asjaomased reformid ja kindlaks määrata tehniline kord.

2.2. Üksikasjalikud kommentaarid dokumentide turvalisust käsitleva valdkonna kriteeriumide kohta

- *Türgi peaks jätkuvalt andma välja masinloetavaid biomeetrilisi reisidokumente, mis vastavad Rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni (ICAO) standarditele ja järgivad ICAO soovitatud tavasid, kõrvaldades järk-järgult kasutuselt ICAO standarditele mitte vastavad passid ning võttes järk-järgult kasutusele biomeetrilisi andmeid, muu hulgas fotot ja sõrmejälgi sisaldavad rahvusvahelised passid, järgides ELi standardeid, eelkõige nõukogu määrust (EÜ) nr 2252/2004.*

Kooskõlas Rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni (ICAO) standarditega lõpetasid Türgi ametiasutused 2010. aastal ICAO standarditele mitte vastavate passide väljastamise (st passid, mis ei sisalda biomeetrilisi andmeid) ning hakkasid väljastama ainult ICAO standarditele vastavaid passe (st passid, millel on väga tugevad turvaomadused ja mis sisaldavad mõningaid biomeetrilisi andmeid, Türgi puhul passi omaniku digitaalset fotot). Praegu on kasutusel veel mõningaid ICAO standarditele mitte vastavaid Türgi passe, kuid kõik need aeguvad 25. novembriks 2015.

Türgi ametiasutused ei ole ELi nõukogu määrusega 2252/2004 kehtestatud standarditele vastavate passide välja andmist veel alustanud (st passid, millel on väga tugevad turvaomadused ja mis sisaldavad mitmeid biomeetrilisi andmeid, sealhulgas sõrmejälgi ja digitaalset fotot). Komisjon soovitab, et Türgi ametiasutused hakkaksid süstemaatiliselt välja andma passe, mis sisaldavad passi omaniku sõrmejälgi.

See oleks Türgi ametiasutuste jaoks tehniliselt teostatav, kuna nad juba koguvad ja säilitavad süstemaatiliselt kõigi passi taotlejate kodanike sõrmejälgi (kuigi praegu neid passikiibile ei lisata). Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

- *Võetakse asjakohased haldusmeetmed, et tagada rahvusvaheliste passide ja muude alusdokumentide puhul isikuandmete sisestamise, levitamise ja kontrollimise protsessi terviklikkus ja turvalisus.*

Türgis kasutatav süsteem on ICAO standarditega kooskõlas ning tundub olevat usaldusväärne, tõhus ja kindel.

Sellegipoolest on komisjon arvamisel, et tegemist on ainult **peaaegu täidetud tingimusega**, kuna eksperdimissioonide käigus märgati teatavaid probleeme, mis on küll väikesed, kuid väärivad tulevikus probleemide vältimiseks tähelepanu.

Eelkõige tuleks tõhustada viis, kuidas politsei aegunud passe hävitab, et veelgi vähendada dokumendi füüsiliste osade hulka, mida on võimalik võltspasside tegemiseks kuritegelikult uuesti kasutada. Samuti soovitatakse tugevdada Ankaras asuva passiblankettide ladustamispaiga turvalisust.

- ***Kehtestatakse väljaõppeprogrammid ja võetakse vastu eetikakoodeksid, mis käsitlevad korruptsioonivastast tegevust ja on suunatud kõigi riigiasutuste ametnikele, kes tegelevad viisade, alusdokumentide või passidega.***

Türgi on loonud piisavad menetlused ning koolitus- ja kontrollsüsteemid. Komisjon on seetõttu seisukohal, et see kriteerium on **täidetud**.

- ***Kadunud ja varastatud passidest teatatakse viivitamata ja süstemaatiliselt Interpoli kadunud ja varastatud reisidokumentide andmebaasile.***

Kõnealuse tingimuse täitmiseks loodud süsteem tundub olevat piisav. Komisjon on seetõttu seisukohal, et see kriteerium on **täidetud**.

- ***Tagatakse alusdokumentide ja isikutunnistuste turvalisuse kõrge tase ning kehtestatakse ranged nende taotlemise ja välja andmise menetlused.***

Praegu kasutusel olevad isikutunnistused ei ole füüsiliselt väga turvalised dokumendid ja neid on suhteliselt kerge võltsida. Võltsitud isikutunnistuste haldusmenetlustes, sealhulgas passide välja andmisel kasutamise võimalus on siiski tühine. Selle tagab kindla ja usaldusväärse rahvastikuregistrisüsteemi olemasolu Türgis, milles on registreeritud kõik kodanikud ning kellele on antud registreerimisnumber. Kõnealune siseministeeriumi rahvastikuosakonna poolt tõhusalt hallatav süsteem ning selle elektrooniline andmebaas (MERNIS), milles saavad päringuid teha kõik Türgi ametiasutused, annab Türgi kodanike tuvastamisele usaldusväärse aluse.

Praeguse süsteemi nõrkuseks on asjaolu, et isikutunnistused antakse välja tähtajatult, nii et omaniku foto võib ajapikku vananenuks muutuda. Usaldusväärse foto puudumisel on teatavatel juhtudel väga keeruline kindlaks teha, kas isikutunnistust esitav isik on ikka selle seaduslik omanik.

Selle tulemusena on komisjon seisukohal, et tegevuskava kõnealune tingimus on **peaaegu täidetud**.

Kõnealuse tingimuse täielikuks täitmiseks soovitab komisjon Türgi ametiasutustel kehtestada sätted, millega tagatakse, et isikutunnistus kaotab kehtivuse, kui selle fotot ei uuendata. Alternatiivne lahendus sama tulemuse saavutamiseks on võtta isikutunnistuste kehtivuse suhtes kasutusele ajaline piirang, või asendada need uute kaartidega, mis sisaldavad selle omaniku kohta mittevananevaid biomeetrilisi andmeid.

- ***Regulaarselt vahetatakse teavet passide näidiste, viisataotlusankeetide ja võltsitud dokumentide kohta ning tehakse dokumentide turvalisuse alast koostööd ELiga.***

Mitmed liikmesriigid on juba teatanud, et saavad Türgi ametiasutustelt regulaarselt passinäidiseid. Ükski liikmesriik ei ole siiski teatanud, et on saanud teavet Türgi ametiasutuste poolt tuvastatud võltsitud reisidokumentide kohta. Seetõttu on komisjon arvamusel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovitab, et Türgi ametiasutused esitaksid kõigile ELi liikmesriikidele regulaarselt ja õigeaegselt teavet Türgi välja antavate passinäidiste ja viisavormide kohta.

Komisjon soovitab Türgil ka jagada kõigi liikmesriikidega õigeaegselt teavet Türgi õiguskaitseasutuste ja Türgis tegutsevate reisibüroode poolt tuvastatud võltsitud reisidokumentide ja viisade kohta. Sellega seoses tuleks erilist tähelepanu pöörata tuvastamistele Istanbuli Atatürki lennujaamas, millest on saanud ELi suunduvate reisijate oluline lähte- ja transiidipunkt.

Türgi ametiasutusi kutsutakse ka arendama ELi liikmesriikide ja eelkõige ELi liikmesriikide Türgis asuvate politsei kontaktametnikega vastastikust abistamist ja operatiivkoostööd, et suurendada nii Türgi kui ka ELi liikmesriikide õiguskaitseasutuste suutlikkust tuvastada võltsitud reisidokumente ja viisasid.

- *Võetakse vastu ja rakendatakse meetmed, millega tagatakse perekonnaseisu käsitlevate andmete ja perekonnaseisu registreerimise protsessi terviklikkus ja turvalisus, sealhulgas asjaomaste andmebaaside integreerimine ja omavaheliste ühenduste loomine ning skaneeritud andmete kontrollimine perekonnaseisu andmete andmebaasi alusel, pöörates erilist tähelepanu isikute põhiliste isikuandmete muutmisele.*

Kõnealuse tingimuse täitmiseks loodud süsteem tundub olevat piisav. Komisjon on seisukohal, et see tingimus on **täidetud**.

3.2. VALDKOND: RÄNDE HALDAMINE

3.1. Üldhinnang

Türgi piire on nende pikkuse ning keeruliste geograafiliste ja keskkonnavalaste tingimuste tõttu raske kontrollida. Viimastel aastatel on piiri kontrollimine olukorra tõttu Süürias ja Iraagis veelgi keerukamaks muutunud. Olles traditsiooniliselt maailma eri paigust pärit ebaseaduslike rändevõogude siht- ja transiidipunkt, oli Türgil hiljuti kokkupuude enneolematult laiaulatusliku põgenikevõoga, mille tagajärjel saabus riiki ligikaudu 1,5 miljonit oma riigist põgenenud süürialast.

Türgi ametiasutused käivitasid rände haldamise süsteemi täieliku reformi, 2013. aastal võeti vastu välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitlev seadus, mis jõustus 11. aprillil 2014. Kõnealuse seadusega loodi ka uus, ühtne riigiasutus (siseministeeriumi rände haldamise peadirektoraat), mis tegeleb rändajate ja põgenikega, mis varasemalt kuulus politsei vastutusalasse.

Õiguslikust ja institutsioonilisest seisukohast aitab kõnealune reform Türgil astuda sammu lähemale rände haldamise valdkonna ELi ja rahvusvahelistele standarditele ning tegevuskava tingimuste täitmisele. Nimetatud õigusakt ja kõnealuse reformi muud aspektid kuuluvad nüüd rakendamisele. Sarnaseid reforme on vaja ka muudes 2. valdkonna alla jäävates teemades, seda eelkõige piirihaldamise ja viisapoliitika puhul.

3.2. Üksikasjalikud kommentaarid rände haldamist käsitleva valdkonna kriteeriumide kohta

3.2.1. Piirikontroll

- *Kogu riigipiiri ulatuses, eelkõige ELi liikmesriikidega ühisel piiril, teostatakse nõuetele vastavat kontrolli ning piiri valvamist sellisel viisil, mis vähendab olulisel määral ja püsivalt ebaseaduslikult Türgi piire ületavate, nii Türki sisenevate kui ka Türgist väljuvate isikute arvu.*

Ebaseaduslike rändajate arv, kellel õnnestub ebaseaduslikult ületada Türgi piir ning keda Türgi piirivalve ei suuda kinni pidada, on jätkuvalt suhteliselt suur. Siiski tuleb tunnistada, et piirihaldamise eest vastutavad Türgi ametiasutused teevad olukorra parandamiseks märkimisväärsed jõupingutusi ning suunavad sellese ettevõtmisse olulisel määral inim-, finants- ja tehnilisi ressursse.

Komisjon on seisukohal, et Türgi **täidab kõnealust tingimust ainult osaliselt, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel jätkata kõnealuses valdkonnas tulemuste parandamist, reformides ja tugevdades selleks eelkõige piirivalve tööd. Komisjoni arvates võiksid järgmised meetmed aidata Türgi ametiasutustel teha kõnealuse kriteeriumi täitmisel märkimisväärsed edusamme:

- Kogu piiri ulatuses tuleks teostada korralik riskianalüüs, seda eelkõige piirkondades, millel on kõige suurem kokkupuude ebaseadusliku rändega ning võltsitud

dokumentide kasutamise ohuga. Selline analüüs peaks aitama hinnata konkreetseid ressursse ja iga piiriala jaoks kõige sobivamaid meetmeid.

- Maaväed peaksid nende vastutusalasse jäävatel piirialadel salakaubavedajate tõhusamaks tabamiseks kasutama paindlikumaid järelevalvemenetlusi.
- Politsei ja tolliteenistuse operatiivkoostööd tuleks tõhustada. Tolliteenistuse käsutuses olevaid uurimismeetmeid ja teavet tuleks rohkem politsei tegevuse toetamiseks kasutada. Piiripunktide töö tuleks korraldada ja seda juhtida viisil, mis tagab, et ka inimeste kontrollimiseks jagub piisavalt aega, töötajaid, tingimusi ning vahendeid.
- Sandarmeeria tegevust piiriäärsete ja rannikualade patrullimisel tuleks laiendada. See suurendaks maavägede kontrolli vältivate, riigi idapiiri ületanud ebaseaduslike rändajate ning piiril Kreeka ja Bulgaariaga riigist ebaseaduslikku lahkumist ettevalmistavate isikute tabamise tõenäolisust.
- Politsei peaks rohkem rõhku asetama võltsitud reisidokumentide ja petiste poolt kasutatavate ehtsate reisidokumentide avastamisele, eelkõige Istanbuli Atatürki lennujaamas, kuid ka mujal Türgi piiridel. Süstemaatiliselt tuleks mitte ainult konfiskeerida avastatud reisidokumente ning esitada süüdistus neid kasutavatele isikutele, vaid alati tuleks ka algatada uurimised kõnelused dokumendid tellinud kriminaalsete võrgustike tuvastamiseks ning lõhkumiseks.
- Passikontroll peaks muutuma Türgi lennujaamade rahvusvahelistes transiidialades reisijate jaoks süstemaatiliseks, seda eelkõige ELi suunduvate reisijate puhul.
- Muuta tuleks praegu teatavate reisijate kategooriate jaoks kasutada olevat võimalust ületada Türgi piiri ICAO standarditele mitte vastavate isikutunnistustega.

➤ ***Võetakse vastu ja rakendatakse tõhusalt isikute liikumist välispiiridel reguleerivad õigusnormid ja samuti õigusnormid piirihalduse eest vastutavate asutuste organisatoorse korra ja nende funktsioonide kohta kooskõlas Türgi ametivõimude poolt 27. märtsil 2006 heaks kiidetud „Türgi integreeritud piirihalduse strateegia rakendamise riikliku tegevuskavaga” ja vastavalt ELi Schengeni piirieskirjades ja ELi Schengeni kataloogis kehtestatud põhimõtetele ja parimatele tavadele.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus **ei ole täidetud**, kuna „Türgi integreeritud piirihalduse strateegia rakendamise riiklikku tegevuskava” on rakendatud ainult väga piiratud kujul, ning ühte selle olulist komponenti ei ole veel rakendama hakatudki. Kõnealuse komponendi raames tehti ettepanek luua ühtne mittesõjaväeline spetsiaalne piiriküsimustega tegelev asutus ning viia kõik piirihaldusega seotud ülesanded ja vahendid üle selle asutuse alluvusse. Need on praegu jaotatud mitme erineva ameti vahel (st toll, politsei, rannavalve ja maaväed).

Seetõttu soovib komisjon, et Türgi ametiasutused võtaksid tegevuskava rakendamiseks kõik vajalikud meetmed, see hõlmab eelkõige uue piiriküsimustega tegeleva asutuse loomisega seotud õigusnorme.

Lisaks sellele soovib komisjon sellise ühtse, mittesõjaväelise ja spetsiaalse piiriküsimustega tegeleva asutuse loomiseni Türgi ametiasutustel modernse ja integreeritud piirihalduse tagamiseks tõhustada piiriküsimustega tegelevate erinevate olemasolevate asutuste tegevust ja omavahelist koostööd. Eelkõige soovib komisjon Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- vaadata läbi, kuidas maaväed piirihaldusega seoses toimivad, tagada, et maismaapiiride järelevalve eest vastutavate vägede tegevust piiraks võimalikult vähe teatavad vastuolulised eeskirjad ja kohustused, mis tulenevad sellest, et nad kuuluvad sõjaväe koosseisu ja neil oleksid üha suuremad õigused:
 - ❖ teha täielikku koostööd teiste asjaomaste õiguskaitse- ja piirivalveasutustega,
 - ❖ töötada välja paindlikumad patrullimistehnikad, ning
 - ❖ korraldada oma tööd ja keskenduda oma tegevuses esmatähtsale ülesandele, milleks on piiriülese salakaubaveo vastane võitlus,
- võtta vastu meetmed, millega tagatakse, et piirivalveasutused teevad omavahel ja sandarmeeriaga tihedamat koostööd. Sellised meetmed võiksid muu hulgas hõlmata järgmist:
 - ❖ koostalitlevate kommunikatsioonivahendite kasutamine ja loomine,
 - ❖ tehniliste vahendite ja teabe vahetamiseks kontaktametnike vahetamine,
 - ❖ oma andmebaasidele vastastikuse juurdepääsu andmine, erandjuhtudel vastastikuses vastutusalas tegutsemise võimaldamine,
 - ❖ ühiselt koostatud ohuanalüüside alusel jagatud töömeetodite välja töötamine või ühisoperatsioonide teostamine,
 - ❖ statistika jagamine,
 - ❖ ühiste koolitusprogrammide välja töötamine,
 - ❖ erinevatest institutsioonidest pärit patrullide otsest omavahelist suhtlemist ja vajaduse korral ühiselt tegutsemist võimaldavate menetluste kehtestamine,
 - ❖ operatiivtasandil teabe ja luureandmete õigeaegset vahetamist ning operatsioonide koordineerimist ja nende raames koostöö tegemist käsitlevate mehhanismide loomine, tagamaks, et mitmete ametiasutuste pädevusalasse puutuvaid ebaseaduslikke rändajaid oleks võimalik ametiasutuste käsutuses olevate vahendite tõhusama kasutamise kaudu lihtsam tabada,
 - ❖ integreeritud piirihalduse büroo koordineerimisrolli tõhustamine.
- ***Võetakse vajalikud eelarve- ja muud haldusmeetmed, millega tagatakse hea väljaõppe saanud ja kvalifitseeritud (piisava hulga) piirivalvurite lähetamine piiriületuspunktidesse ja kogu riigipiiri ulatuses, eelkõige ELi liikmesriikidega ühisele piirilõigule, ning tõhusa taristu, seadmete ja infotehnoloogia olemasolu, muu hulgas kasutades ulatuslikumalt jälgimisseadmeid, eriti elektroonilisi nii liikuvaid kui fikseeritud seadmeid, videovalvet, infrapunakaameraid ja muid sensorsüsteeme.***

Türgi ametiasutused kasutavad riigi piiridel märkimisväärses ulatuses inimressursse, tehnilisi vahendeid ja infrastruktuure. Türgi ametiasutused väljendavad selget otsust jätkuvalt parandada piirivalveasutuste töötajate valmisolekut ning tõsta nende käsutuses oleva varustuse kvaliteeti. Eriliselt muljetavaldav on Türgi maismaapiiril järelevalvet teostavate maavägede tehtud töö ning rannavalve professionaalsus. Politsei kasutab andmebaasi POLNET, mis on tõhus vahend salvestamiseks reisijate riiki sisenemist ja sealt väljumist ning kontrollimaks reisijate õigust seda teha.

Siiski on veel palju arenguruumi ning seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on ainult **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Eelkõige soovib komisjon Türgi ametiasutustel võtta järgmisi meetmeid:

- Rohelise piiri jälgimisel ajateenijate kasutamist tuleks järk-järgult piirata selliselt, et see hõlmaks ainult abiülesandeid. Sellega võib kaasneda ka tehniliste jälgimisvahendite kasutamise suurendamine (eelkõige autole paigaldatud radarid, mehitamata õhusõidukid, soojuskaamerad ning järelevalveandmete tsentraliseeritud seireandmed).
 - Rohelisel piiril tegutsevate töötajate koolitamine peaks olema tavalisest sõjaväe koolituskavast erinev ning keskenduma piirihaldusküsimustele.
 - Maavägede personali rotatsioon peaks piirduma piiribrigaadidega, et välja saaks kujuneda piirivalvetööd hõlmav spetsialiseerumine, töökultuur ja metoodika. Kui see ei ole võimalik, tuleks end kõnealuse valdkonnaga siduda soovijatele pakkuda stiimuleid. Sama kehtib politsei suhtes, kus on eesmärgiks välja õpetada tõelised spetsialistid, kes oskavad avastada võltsitud dokumente ja petiseid.
 - Järk-järgult tuleks merepiiride järelevalveks välja töötada rannikuradarite integreeritud süsteem, mis võimaldab luua reaalsel olukorrapilti. Sellele lisaks tuleks suurendada õhuseire kasutamist, et tagada kiire reageerimine rändajate Türgi territoriaalvete kaudu ebaseaduslike lahkumiste suhtes.
- ***Tõhustatakse piirihalduse eest vastutavate töötajate ja organite, tolliasutuste ja muude õiguskaitseasutuste vahelist koostööd ja teabevahetust, et parandada luureandmete kogumise võimet, kasutada tõhusalt inim- ja tehnilisi ressursse ning tegutseda koordineeritult.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on **ainult osaliselt täidetud**, seda eelkõige seetõttu, et praegu Türgi ametiasutuste poolt võetud meetmed tagavad piirivalveasutuste vahel ainult piiratud koordineerimise, mille aluseks on korrapärased kohtumised juhtkonna tasemel ilma institutsiooniliste mehhanismideta, millega tagatakse, et erinevad asutused tõepoolest teevad integreeritud koostööd.

Kõnealuse kriteeriumi tingimuste täitmiseks kutsutakse Türgi ametiasutusi üles rakendama juba eelnevate tingimuste puhul soovitatud meetmeid, tagades nii õiguskaitseasutuste ja maavägede vahelise tihedama koostöö, ning võimaldades nii panna alus integreeritud piirihaldusele.

- ***Luuakse väljaõppeprogrammid ja võetakse vastu eetikakoodeksid, mis käsitlevad korruptsioonivastast tegevust ja on suunatud piirivalvuritele, tolliametnikele ja muudele piirihaldusega tegelevatele ametnikele.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.** Türgi ametiasutustel on määrused, milles sätestatakse eetikakoodeks, mida peavad järgima kõik ametiasutuste ja õiguskaitseasutuste töötajad.

Siiski soovib komisjon Türgile järgmist:

- töötada välja üldise eetikakoodeksi versioon, milles käsitletakse piirihaldusega tegelevate ametnike olukorda täpsemalt,
- töötada välja sobivad koolitusmoodulid, millega suurendada vastavasisulist teadlikkust, ning
- luua järelevalvemehhanismid.

➤ ***Tõhusal viisil rakendatakse FRONTEXiga allakirjutatud vastastikuse mõistmise memorandum, sealhulgas arendades ühiseid koostööalgatusi ning vahetades teavet ja riskianalüüse.***

Komisjon on seisukohal, et see tingimus on praegu **täidetud**.

Türgi ametiasutusi kutsutakse siiski üles jätkama ja süvendama vastastikuse mõistmise memorandumi raames Frontexiga kokku lepitud kolmeaastase koostöökava rakendamist.

➤ ***Tagatakse, et piirihaldust teostatakse kooskõlas rahvusvahelise pagulasõigusega, austades täielikult mittetagasisaatmise põhimõtet ja võimaldades rahvusvahelist kaitset vajavatele isikutele tulemuslikult juurdepääs varjupaigamenetlustele.***

Viimastel aastatel on Türgi ametiasutused andnud rahvusvahelise kaitse staatuse enam kui ühele miljonile Süüriast ja teistest riikidest pärit varjupaigataotlejale. Põgenike tagasisaatmise juhtumite kohta andmed puuduvad. Seetõttu on komisjon seisukohal, et see tingimus on praegu **täidetud**.

➤ ***Tagatakse nõuetele vastav koostöö ELi liikmesriikidest naaberriikidega, pöörates erilist tähelepanu ELi liikmesriikidega ühise piiri haldamise tugevdamisele.***

Hiljutised muutused piirialases koostöös Türgi, Kreeka ning Bulgaaria ametiasutuste vahel ebaseadusliku rände ennetamisel võimaldavad komisjonil pidada kõnealust tingimust **osaliselt täidetuks**.

Kõnealuse tingimuse täielikuks täitmiseks soovitab komisjon Türgi ametiasutustel võtta järgmisi meetmeid:

- Süvendada ja tihendada maismaapiiril koostööd Kreeka ja Bulgaaria ametiasutustega, korraldades korrapäraseid kohtumisi, kuhu on kaasatud ka Türgi maaväed, luua turvalised kommunikatsioonikanalid ning stabiilne ja struktureeritud koordineerimis- ja teabejagamismehhanism, toetades selleks Capitan Andreevo piiripunktis kolmepoolse kontaktpunkti loomist.
- Arendada Kreeka ametiasutustega Egeuse mere piirkonnas operatiivkoostööd, tagamaks, et koostöö merel hõlmaks ebaseadusliku rände ennetamist teabevahetuse kaudu, ning et see ei hõlmaks ainult kahe osaleva rannavalve peakorteride vahelist ametlikku sidepidamist, vaid ka kohalikul tasandil tegutsevate ametnike vahelist operatiivset teabevahetust. Viimase punktiga seoses oleks väga kasulik luua kõiki ebaseadusliku rände ennetamises ja selle vastases võitluses osalevaid kohalikke omavalitsusi hõlmav teabevahetuse süsteem ning vastastikune varajase hoiatamise süsteem.

- Vastavalt 1. valdkonnas soovitatule, tuleb tagada, et Türgist ELi lennujaamadesse lahkuvate või neid läbivate reisijate poolt potentsiaalselt kasutatud võltsitud ja valedokumentide avastamisel teeb Türgi politsei koostööd ELi liikmesriikide politsei kontaktametnikuga, jagab temaga teavet ja osutab talle vastastikust abi

3.2.2. Viisapoliitika

- ***Tõhustatakse Türgi konsulaartöötajatele ja piiril töötavatele ametnikele suunatud dokumentide turvalisuse alast koolitust ning töötatakse välja Türgi viisainfosüsteem ja kasutatakse seda.***

Võttes arvesse tähelepanu, mida Türgi ametiasutused juba pööravad piiri- ja konsulaartöötajate koolituskavale, mis hõlmab võltsitud isikutunnistuste avastamist, ning asjaolu, et juba on olemas mitmed välja antud viisasid hõlmavad andmebaasid, mida politsei saab oma töös kasutada, on komisjon arvamusel, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Sellel põhjal soovib komisjon Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- tõhustada piiri- ja konsulaartöötajate koolitust, tõsta eelkõige nende suutlikkust tunda ära Schengeni ja OECD riikide passe ja viisasid ning uusi, peagi kasutusele võetavaid kõrge turvatasemega Türgi viisasid, ning
 - jätkata tööd olemasolevate viisasid hõlmavate andmebaaside täieliku integreerimise suunas, tagamaks, et igal piirihalduse või ebaseadusliku rände vastase võitlusega tegeleva Türgi õiguskaitseasutusel oleks võimalik kiiresti kontrollida Türgi territooriumile siseneda sooviva või sinna sisenenud välismaalase reisidokumenti kantud Türgi viisa autentsust.
- ***Lõpetatakse teatavate ELi mitte kuuluvate riikide, eelkõige ELile suurt rände- ja julgeolekuohtu kujutavate riikide kodanikele viisade piiril välja andmine kui tavapärane menetlus.***

Türgi ametiasutused annavad riigipiiril siiani välja viisasid 89 riigi kodanikele, kellest paljud on potentsiaalsed ELi suunduva ebaseadusliku rände allikad. 2014. aasta aprillis jõustunud uue välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seadusega on aga kaotatud võimalus anda viisasid välja piiril tavamenetlusena, ning Türgi ametiasutuste avalduste alusel tundub, et piiril antud viisade süsteem kaotatakse peagi (tõenäoliselt 2014. aasta lõpuks). Seda arvesse võttes on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.** Komisjon soovib, et Türgi ametiasutused jõustaksid kõnealuse võimaluse võimalikult kiiresti.

- ***Võetakse kasutusele uued paremate turvaomadustega Türgi viisa kleebised ja lõpetatakse viisatemplite kasutamine.***

Kuigi Türgi ametiasutused kasutavad siiani viisatempleid, mida on kerge võltsida, on nüüdseks lõpule viidud tehnilised ettevalmistused uute, kõrge turvatasemega viisakleebiste kasutuselevõtuks, millest on juba teada antud. Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune

kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib, et Türgi ametiasutused lõpetaksid viisatemplite kasutamise, hakkaksid nende asemel kasutama uusi turvalisemaid viisakleebiseid, ning laiendaksid õigeaegselt nende kasutamist ja asendaksid nendega kõik teised praegu kasutusel olevad viisaliigid.

➤ ***Võetakse kasutusele lennujaama transiitviisa.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on **peaaegu täidetud**, kuna uue välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seadusega antakse Türgi ametiasutustele seaduslik õigus nõuda välismaalastelt, kes soovivad lennureisil kaugemasse sihtkohta teha Türgis transiitpeatuse, ning kes seega kavatsevad siseneda mõne Türgi lennujaama rahvusvahelisse alasse, enne reisi Türgi konsulaadist transiitviisa taotlemist.

Komisjon soovib, et Türgi ametiasutused rakendaksid uue seaduse asjaomaseid sätteid.

➤ ***Muudetakse eeskirju, mille kohaselt võimaldab Türgi oma territooriumile siseneda nende riikide kodanikel, mis on peamised olulise ebaseadusliku ELi suunduva rände lähteriigid, eesmärgiga muuta keerulisemaks nende juurdepääs, kes soovivad siseneda Türgi territooriumile selleks, et seejärel püüda ebaseaduslikult ületada ELi välispiir.***

Nagu eespool öeldud, lubatakse 89 riigi kodanikel, kellest paljusid peetakse potentsiaalseks ebaseadusliku rände allikaks, praegu siseneda Türgi territooriumile piiril omandatud viisa abil. Türgi ametiasutused on siiski teatanud oma kavatsusest piiril antavate viisade süsteem lõpetada.

Sellisel juhul on nende riikide kodanikel põhimõtteliselt jätkuvalt võimalik viisat lihtsalt saada, selleks tuleb taotlus esitada e-viisa süsteemi kaudu. Nimetatud süsteem loodi 2013. aastal katseprojektina ning see võeti tavakasutusse 2014. aasta aprillis, kuid sellel on piiril antavate viisade süsteemiga sarnased nõrgad küljed.

E-viisa süsteemi kehtivate eeskirjade alusel ei ole e-viisa saamine võimalik siiski kõigile taotlejatele. Selle asemel saavad potentsiaalsete ebaseadusliku rände allikatena peetavate riikide (teatavate eranditega) kodanikud taotleda Türgi e-viisat ainult juhul, kui neil on juba viisat taotledes olemas OECD või Schengeni riikide välja antud kehtivad viisad või elamisload.

Sellest tulenevalt on komisjon seisukohal, et praegu on kõnealune kriteerium **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Kõnealuse tingimuse täitmisel edusammude tegemiseks soovib komisjon Türgi ametiasutustele järgmist:

- lõpetada viivitamata viisade piiril andmise võimalus selliste riikide kodanikele, mida peetakse potentsiaalseks ebaseadusliku rände allikaks,
- jätkata rangete eeskirjade kohaldamist ning võtta e-viisa süsteemi kaudu viisade välja andmisel kasutusele selektiivne lähenemisviis,
- jälgida tähelepanelikult, kuidas Türgisse e-viisa süsteemi kaudu lubatud või viisat mitte vajavad isikud neid meetmeid kasutavad, ning

- võtta asjakohaseid meetmeid, et reageerida õigeaegselt võimalikele kuritarvitamistele, kui need osutuvad teatavate riikide kodanike või isikute kategooriate puhul laialt levinuks.

Viimase punktiga seoses ning selleks, et komisjonil oleks võimalik hinnata Türgi edusamme kõnealuse tingimuse täitmisel, peavad Türgi ametiasutused esitama korrapäraselt järgmist teavet:

- nende poolt konkreetsete riikide kodanikele väljastatud viisade arv, viitega selle kohta, milliste viisadega oli tegu (piiril antud viisad, e-viisad või saatkonnas väljastatud viisad),
- Türgis kinni peetud konkreetsete riikide kodanikest ebaseaduslike rändajate arv, viitega selle kohta, millised viisad neil olid, kui üldse, ning
- Türgi ametiasutuste poolt Türgi e-viisa omanike hulgast avastatud OECD ja Schengeni riikide võltsitud ja valeviisade ning elamislubade arv ja liik.

Juhul kui Türgis või Türgi-ELi piiril kinni peetud konkreetse kodakondsusega ebaseaduslike rändajate arvus peaks täheldatama märkimisväärset kasvu, vajab komisjon teavet Türgi ametiasutustelt ka meetmete kohta, mida Türgi on kõnealuse probleemi lahendamiseks võtnud või kavandab võtta.

➤ ***Püütakse saavutada Türgi viisapoliitika, õigusnormide ja haldussuutlikkuse kooskõlla viimine ELi acquis'ga, eelkõige seoses peamiste riikidega, mis kujutavad endast ELi jaoks olulist ebaseadusliku rände allikat.***

Nagu eespool selgitatud, on Türgi ametiasutused teatanud oma kavatsusest lõpetada piiril viisade väljastamine ning asendada viisatemplid kõrge turvatasemega viisakleebistega vastavalt Schengeni süsteemis kasutusel olevatele eeskirjadele ja normidele. Pärast piiril antavate viisade süsteemi lõpetamist saab Türgi negatiivsest viisanimikirjast märkimisväärne samm Schengeni riikides kasutatava negatiivse viisanimikirjaga vastavusse viimise suunas (kuigi tegemist ei ole veel täieliku vastavusse viimisega).

Ühtegi nimetatud reformidest ei ole siiski veel rakendatud.

Olemasoleva teabe alusel tundub, et Türgi konsulaarasutuste teostatud viisataotlejate kontrollimised on võrreldes ELis teostatavate kontrollidega väiksema ulatusega. Viisa antakse tavaliselt siis, kui ametiasutused kontrollivad, kas taotleja täidab teatavad nõudmised (näiteks, et taotleja sisenemine Türgi territooriumile ei ole keelatud juriidiliste või turvalisusega seotud põhjustel, ning taotleja suudab tõestada, et tal on piisavalt vahendeid, et katta tema Türgis viibimisest ja koju naasmisest tekkivad kulud). Täiendavaid dokumente ei koguta, samuti ei toimu ulatuslikumat analüüsi, mille abil võiks näiteks kindlaks teha, kas viisataotleja kavatseb Türgisse siseneda kavatsusega jääda sinna ebaseadusliku rändajana, või kasutada Türgit hüppelauana ELi piiri ebaseaduslikuks ületamiseks .

Sellest tulenevalt on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **ainult osaliselt täidetud**.

Kõnealuse kriteeriumi täitmisel edusammude tegemiseks soovitab komisjon Türgi ametiasutustel rakendada kõiki välja kuulutatud reforme ning vaadata läbi viisade andmise süsteem ning viisasid andvate konsulaartöötajate koolitamine, võttes eeskuju Schengeni viisasüsteemist. Kõnealuse soovituse täitmisel tehtud Türgi edusammude hindamiseks tuleb komisjonile esitada:

- Türgi konsulaar- ja piiritöötajate poolt viisataotluste heakskiitmisel või tagasilükkamisel järgitavate kriteeriumide ja menetluste kohta antud juhised, sealhulgas loetelu viisataotleja esitatavate dokumentide kohta, ning
- heakskiidetud või tagasilükatud viisataotlusi käsitlev üksikasjalik statistika ning tagasilükkamise põhjused.

Türgi ametiasutusi kutsutakse üles jätkama Türgi negatiivse viisanimekirja Schengeni riikides kasutatava negatiivse viisanimekirjaga vastavusse viimist ning vältima igal juhul täiendavat diferentseerimist.

- ***Kõigi ELi liikmesriikide kodanikele võimaldatakse mittediskrimineeriv viisavaba juurdepääs Türgi territooriumile.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune kriteerium **ei ole täidetud**, kuna praegu on ainult 19 ELi liikmesriigi kodanikel 28st õigus reisida Türgi territooriumile viisavabalt.

Endiselt teeb muret Küprose Vabariigist pärit taotlejate diskrimineerimine. Viimased peavad Türgi territooriumile reisimiseks võtma viisa ning kasutama selleks Türgi e-viisa süsteemi, kuid e-viisa süsteemi taotluste esitamise veebisaidil nimetatakse Küprose Vabariiki „Lõuna-Küprose kreeka omavalitsuseks”.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel kõnealuse tingimuse täitmiseks selline diskrimineeriv kohtlemine lõpetada.

3.2.3 Vedaja vastutus

- ***Võetakse vastu ja rakendatakse tõhusalt vedaja vastutust käsitlevad õigusnormid, määrates kindlaks sanktsioonid.***

Türgis tegutsevatel vedajatel on juba praegu kohustus viia väljumispunkti tagasi reisijad, kellel Türgi ametiasutused ei lubanud Türgi territooriumile siseneda; kõnealune nõue kinnitati ka uues välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitlevas seaduses. Seda arvesse võttes on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Selleks et luua veelgi rangem süsteem, ennetada ebaseaduslikke saabumisi Türgi territooriumile ning teha kõnealuse kriteeriumi täitmisel edusamme, soovib komisjon Türgi ametiasutustel kehtestada reeglitest mitte kinnipidavate vedajate jaoks sanktsioonide kava, võttes seejuures arvesse ELi ja rahvusvahelisi parimaid tavasid.

3.2.4. Rahvusvaheline kaitse

- ***Kooskõlas ELi acquis'ga ja 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioonis ja selle 1967. aasta protokollis sätestatud standarditega, välistades seega geograafilised piirangud, võetakse vastu ja rakendatakse tõhusalt õigusaktid ja rakendussätted, et tagada mittetagasisaatmise põhimõtte järgimine, võttes samuti arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni, võimalust esitada varjupaigataotlus ja***

saada pagulase staatusega kaasnev kaitse või täiendav kaitse rahvusvahelist kaitset vajava isiku puhul, ja võimaldada ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametil rakendada tulemuslikult Türgi territooriumil oma volitusi ilma piiranguteta.

Komisjon on arvamusel, et uue välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse vastuvõtmise ja 2014. aprillis jõustumise kaudu on Türgi teinud käesoleva kriteeriumi täitmisel märkimisväärse sammu edasi, kuna nimetatud seaduses sätestatakse riikliku varjupaigamenetluse ning kaitsestaatuste loomine, mis on rahvusvaheliste ja ELi standarditega üldiselt kooskõlas.

Seadusega minimeeritakse geograafiliste piirangute mõju, mida Türgi kohaldab 1951. aasta Genfi konventsiooni suhtes ning mille kohaldamist on Türgi ametiasutused otsustanud praegu jätkata. Kõnealuste piirangutega piiratakse konventsiooni kohaldusala Türgis „inimestega, kellest on saanud põgenikud Euroopas aset leidnud sündmuste tõttu”. Uue seadusega antakse siiski igale geograafiliste piirangutega mitte hõlmatud isikule (seaduses „tingimuslikud põgenikud”) juurdepääs Türgi rahvusvahelise kaitse staatusele. Tingimuslikele põgenikele pakutav staatus on mõnevõrra väiksema ulatusega, kui geograafiliste piirangutega hõlmatud isikute puhul, kuid vahe ei ole suur. Olukordades, kus seadus jätab rakendamise jaoks kaalutlusruumi, võivad nimetatud erinevused muutuda peaaegu sümboolseteks.

Komisjon märgib siiski, et kuna tegemist on uute eeskirjadega, puuduvad nende rakendamisega seoses varasemad kogemused. Seaduses ei käsitleta mõningaid olulisi varjupaigataotlejate ja Türgis rahvusvahelist kaitset saavate isikutega seotud aspekte, kuid need sõltuvad teiseste õigusaktide sätetest, mida ei ole veel vastu võetud.

Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on head võimalused edu saavutada.**

Selleks et komisjon saaks oma hinnangut parandada, peavad Türgi ametiasutused tagama, et:

- vastu võetakse kõik seaduse tõhusaks ja täielikuks rakendamiseks vajalikud teisesed õigusaktid, ning
- seadust rakendatakse tõhusalt ja järjepidevalt kogu riigis.

Seoses esimese punktiga on eriti oluline tagada, et:

- seadust, eelkõige võimalust kasutada rahvusvahelise kaitse staatuse kindlaksmääramise menetlust ning saada rahvusvahelise kaitse staatus kohaldatakse tõhusalt taotlejate ja põgenike (ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti poolt tunnustatud) suhtes, kes viibisid Türgi territooriumil juba enne seaduse jõustumist,
- vastavalt seadusele antakse „ajutise kaitse” alla võetud isikutele vastu võetavate teiseste õigusaktidega õigused, mis on võrreldavad ELi ajutise kaitse direktiiviga antavate õigustega, ning vajaduse korral on olemas võimalus kasutada rahvusvahelise kaitse staatuse kindlaksmääramise menetlust, ning
- tingimuslikele põgenikele antakse staatus, mis ei erine praktikas geograafiliste piirangutega hõlmatud põgenikele antud staatusest, mõlemale rühmale tagatakse kooskõlas ELi kutsekvalifikatsioonide tunnustamise direktiivi põhimõtetega tööloa, sotsiaaltoetused ja võimalused integreeruda.

➤ ***Luuakse spetsiaalne organ, mis vastutab pagulasseisundi staatuse***

kindlaksmääramise menetluste eest ja saab seoses faktiliste ja õiguslike asjaoludega kasutada tõhusalt õiguskaitsevahendeid kohtus ning tagada varjupaigataotlejate ja pagulaste kaitse ja abistamine, ning sellele organile ja selle töötajatele antakse piisavad töövahendid ja väljaõpe.

Kaheks oluliseks sammuks kõnealuse tingimuse täitmise suunas on olnud rände haldamise peadirektoraadi loomine ning välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse jõustumine, mis muu hulgas sisaldab sätteid tagasi lükatud rahvusvahelise kaitse taotluste ja sellega seotud otsuste (nt vahistamismäärused) läbivaatamise kohta nii haldus- kui kohtu tasandil.

Peadirektoraadi loomine on veel pooleli, seda eelkõige kohalikul tasandil, ning selle vastutus seaduse rakendamisel on siiani suures osas delegeeritud teistele tema alluvuses tegutsevatele avaliku sektori asutustele. Kõiki uue õigusakti rakendamiseks vajalikke institutsioonilisi korraldusi ei ole veel lõpule viidud, see hõlmab eelkõige volituste delegeerimist keskusest piirkondlikele ja kohalikele ametiasutustele.

Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Selleks et komisjon saaks oma hinnangut parandada, peavad Türgi ametiasutused tagama, et:

- rahvusvahelise kaitse taotluse tagasi lükkamise vastu haldus- ja kohtu tasandil apellatsioonide ja nendega seotud otsuste (nt vahistamismäärused) esitamist käsitlevaid sätteid rakendatakse tõhusalt ja järjepidevalt kogu riigis, sealhulgas seoses kohtuliku läbivaatamise sõltumatuse ja erapooletusega,
- rände haldamise peadirektoraat viib lõpule institutsioonidevaheliste korralduste kindlaksmääramise ning tal on eelkõige kohalikult tasandil piisavalt töötajaid ning ta võtab ülesandeks varjupaigamenetluste praktikas teostamise,
- rahvusvahelise kaitse saajate ja selle taotlejate õiguste tagamisel on vastutus selgelt jaotatud.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel luua ka integreeritud ja usaldusväärne süsteem, millega rahvusvahelise kaitse saajaid ja selle taotlejaid tuvastada. See süsteem peaks pakkuma terviklikku ja ühtlustatud statistilist teavet.

- ***Nähakse ette nõuetele vastav taristu ja piisavad inimressursid ja rahalised vahendid tagamaks varjupaigataotlejate ja pagulaste sünnis vastuvõtt ja nende õiguste ja väärikuse kaitse.***

Ametiasutused ei paku Türgis rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja saajatele tavaliselt majutust. Türgi ametiasutused pakuvad põgenikelaagrites siiski kõrgetasemelist majutust 220 000 Süüria pagulasele. Komisjon on seisukohal, et Türgi täidab kõnealust kriteeriumit **osaliselt, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Praeguses olukorras ei oleks realistlik loota, et Türgi ametiasutused pakuksid majutust kõigile praegu Türgis viibivatele varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele. Sellegipoolest soovib komisjon Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- luua piisaval arvul vastuvõtukeskusi ka mujalt kui Süüriast päri taotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele, kellel ei ole muid majutusvõimalusi, pakkuda

majutust vähemalt kõige haavatavamatele rühmadele, võttes eeskju vastuvõtutingimuste direktiivis ja kutsekvalifikatsioonide tunnustamise direktiivis sätestatud standarditest,

- koostada strateegiaid ning luua institutsioonilised vahendid, millega ennetada rahvusvahelise kaitse saajate diskrimineerimist ning tagada võrdne majutusele juurdepääs kõigile rahvusvahelise kaitse saajatele, võttes eeskju kutsekvalifikatsioonide tunnustamise direktiivis sätestatud standarditest.
- ***Pagulase staatuse saanud isikutele tuleks anda võimalus iseseisvalt toime tulla, pääseda ligi avalikele teenustele, kasutada sotsiaalseid õigusi ja nad tuleks seada olukorda, mis võimaldab neil Türgi integreeruda.***

Türgi on teinud kõnealuse tingimuse täitmisel märkimisväärse sammu edasi, jõustades välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse, mis hõlmab sätteid, mis käsitleb rahvusvahelise kaitse saajate õigust saada riigi rahastatud haridust, tervishoiuteenuseid ja juurdepääsu tööturule, ning võttes meetmeid, millega rahastada haridust ja tervishoidu käsitlevate sätete rakendamist praktikas.

Erinevatel põhjustel ei ole tõhus juurdepääs kõnealustele õigustele kõigile ja kõikjal Türgis samadel alustel siiski tagatud. Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- tagada, et kõik rahvusvahelise kaitsja saajad, sealhulgas ajutise kaitse saajad ning uue seaduse kohaselt „tingimuslikud pagulased” võivad tõhusalt ja süstemaatiliselt kasutada isikutunnistuste ja tööturule juurdepääsuga seotud õigusi, et toetada isemajandamist ja integratsiooni,
- koostada ja rakendada strateegiaid, millega lihtsustatakse selliste rahvusvahelise kaitse saajate õigustele juurdepääsu, kelle puhul valitseb oht olla sotsiaalselt tõrjutud, see hõlmab eelkõige neid, kes ei kasuta riigi poolt pakutavat majutust,
- jälgima ja kontrollima, sealhulgas statistika kogumise kaudu rahvusvahelise kaitse saajate tegelikku suutlikkust kasutada avalikke teenuseid ja saada abi seadusega ette nähtud sotsiaaltoetustest.

3.2.5. Ebaseaduslik ränne

- ***Võetakse vastu ja rakendatakse õigusnormid, milles nähakse ette tõhus rändehaldus, sealhulgas ELi ja Euroopa Nõukogu standarditega kooskõlas olevad eeskirjad välismaalaste ja nende pereliikmete riiki sisenemise, riigist väljumise ning lühi- ja pikaajalise riigis viibimise kohta ning samuti välismaalaste, kelle puhul on tuvastatud, et nad on Türgi sisenenud või elavad Türgis ebaseaduslikult, vastuvõtu, tagasisaatmise ja õiguste kohta.***

Seoses välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse hiljutise vastu võtmise ja jõustumisega on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Selleks et komisjon saaks oma hinnangut parandada, peavad Türgi ametiasutused tagama, et kõnealust uut seadust rakendatakse tõhusalt ja terviklikult kogu riigis, ning vastu võetakse kõik asjaomased teisesed õigusaktid.

- *Luuakse rändevoogude jälgimise mehhanism, mille alusel käsitletakse nii seaduslikku kui ka ebaseaduslikku rännet, ning alustatakse selle rakendamist. Luuakse rändehulkade ja rändevoogude andmete kogumise ja analüüsi eest vastutavad organid ning kujundatakse ülevaade ebaseaduslike rändevoogude olukorrast riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning samuti ebaseadusliku rände erinevate päritoluriikide olukorrast, viies selle käigus läbi riskianalüüsi ja kogudes luureandmeid.*

Seoses rände haldamise peadirektoraadi uue ülesandega rändestatistika kogumisel ja analüüsimisel ning Türgi ametiasutuste ja Frontexi vahelise koostööga, on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud**.

Komisjon soovitab Türgi ametiasutustel anda rände haldamise peadirektoraadile vajalikke vahendeid, et teha praktikas algust rände kõigi asjaomaste aspektidega seotud statistika kogumise ja analüüsimisega.

Komisjon soovitab Türgi ametiasutustel ka jätkata koostööd Frontexiga ning hakata koostama Türgi suhtes ebaseadusliku rände allikana peetavatest erinevatest riikidest tulenevate riskide analüüsi.

- *Käsitletakse ebaseaduslike rändevoogude riiki suundumist soodustavaid tegureid ja võetakse meetmeid, millega parandatakse võimet uurida organiseeritud või tänu kaasaaitamisele toimunud ebaseadusliku rände juhtumeid.*

Kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud**, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.

Komisjon soovitab Türgi ametiasutustel rakendada hiljuti vastu võetud reforme viisa- ja varjupaigasüsteemi suhtes, lõpetada ilma biomeetriliste tunnusteta Türgi passide kasutamine ning suurendada tööministeeriumi suutlikkust kontrollida ebaseaduslike rändajate tööturuga liitumist ning seda ennetada.

Selleks et komisjon saaks hinnata kõnealuse tingimuse täitmisel tehtud edusamme, peab ta nägema, et Türgi õiguskaitseasutustel on suurenenud suutlikkus tuvastada ja vahistada ebaseaduslikke rändajaid ja ebaseadusliku rände vahendajaid, ning teostada ka keerukamaid uurimisi, mis võimaldavad avastada ja lõhkuda rändajaid ebaseaduslikult üle piiri toimetavaid kriminaalseid võrgustikke.

- *Püütakse tõhusalt sõlmida tagasivõtulepingud riikidega, kust lähtuvad olulised Türgi või ELi liikmesriikide suunalised ebaseadusliku rände vood, ja need rakendada.*

Türgi ametiasutustel on sõlmitud mõned tagasivõtulepingud, kuid väga vähesed neist on sõlmitud riikidega, mis on märkimisväärsed ebaseadusliku rände allikad. Mõnedel juhtudel on ametiasutused pidanud selliste riikidega tagasivõtulepingut käsitlevaid läbirääkimisi või teinud ettepaneku selliseid läbirääkimisi pidada, kuid kahjuks ei ole tulemusi saavutatud,

eelkõige kuna mõned Türgi poolt allkirjastatud lepingud jäeti ratifitseerimata. Türgil on piirialase koostöö lepingud mõnede oma naaberriikidega, mis sisaldavad ka ebaseaduslike rändajate tagasivõtmist, kuid neid sätteid rakendatakse väga harva. Seetõttu on komisjon arvamisel, et Türgi on kõnealuse kriteeriumi ainult **osaliselt täitnud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel tõhustada jõupingutusi, tagamaks, et:

- jõustuksid praeguseks sõlmitud tagasivõtulepingud,
- tõhusalt rakendatakse mõningate naaberriikidega sõlmitud piirialaste koostöölepingute tagasivõtusätteid,
- edusamme tehtaks vähemalt mõnede Türgi suhtes ebaseadusliku rände allikaks oleva riigiga tagasivõtulepingute üle läbi rääkimistel ja nende sõlmimisel.

➤ ***Tagatakse tõhusaks rändehalduseks piisavad rahalised ja inimressursid, muu hulgas ka sobivad väljaõppeprogrammid.***

Komisjon on seisukohal, et see kriteerium on **peaaegu täidetud**.

Täiendavate edusammude tegemiseks peavad Türgi ametiasutused tegema järgmist:

- viima lõpule rände haldamise peadirektoraadi loomise,
- jätkama peadirektoraadile tema ülesannete täitmiseks piisavate vahendite eraldamist.

➤ ***Tagatakse ebaseaduslikult riigis elavate kolmandate riikide kodanike tõhus väljasaatmine oma territooriumilt.***

Komisjon on seisukohal, et see kriteerium on **peaaegu täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel suurendada oma suutlikkust tuvastada kinnipeetud ebaseaduslike rändajate kodakondsust, vähendades nii ohtu, et mõned neist suudaksid oma päritolu kohta valetavat esitades riigist välja saatmist vältida.

➤ ***Kehtestatakse tingimused, mis võimaldavad riigist välja saadetavatel kolmandate riikide kodanikel vabatahtlikult tagasi pöörduda, kui nad soovivad seda võimalust kasutada.***

Võttes arvesse välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse sätteid ning Türgis juba ellu viidud vabatahtliku tagasipöördumise soodustamise piiratud katseprogramme, on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium **on osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada**.

Selleks et komisjon saaks oma hinnangut parandada, tuleb komisjonile esitada järgmist:

- teavet, mis võimaldab kontrollida, kuidas Türgi õigusaktides ebaseaduslike rändajate vabatahtliku tagasipöördumise soodustamiseks kasutusele võetud uusi õigusakte tegelikult rakendatakse,
- Türgi ametiasutuste poolt lubatud ja tegelikult rakendatud vabatahtliku tagasipöördumise soodustamiste arvu käsitlevad statistilised andmed.

➤ ***Nähakse ette sobiv taristu (muu hulgas kinnipidamiskeskused) ja tugevdatakse***

vastutavaid organeid, et tagada ebaseaduslikult riigis elavate ja/või seda läbivate kolmandate riikide kodanike tõhus väljasaatmine Türgi territooriumilt, samas pakkudes tagasipöördujatele kogu vajalikku õigusabi ja samuti sotsiaalset ja psühholoogilist abi ning tagades sündsad ja õiglased kinnipidamistingimused ning väljasaatmise menetlused.

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Selleks et teha kõnealuse kriteeriumi täitmisel täiendavaid edusamme, soovitab komisjon Türgi ametiasutustel jätkata ebaseaduslike rändajate tagasivõtu- ja väljasaatmismenetluste teostamisel vastuvõtmiskeskuste välja arendamist ja varustamist, et võimaldada neile inimväärne majutamine.

Komisjon soovitab parandada ka kõnealuste inimeste praktilist juurdepääsu õigusabile, sotsiaalsele ja psühholoogilisele abile ning tagada sündsad ja õiglased kinnipidamistingimused, tehes selleks koostööd eriorganisatsioonidega, eraldades sobivaid summasid ning kasutades hästi koolitatud ja motiveeritud töötajaid.

4.3. VALDKOND: AVALIK KORD JA JULGEOLEK

4.1. Üldhinnang

Olukord Türgis kõnealuses valdkonnas on ebahühtlane ja mõnikord vastuoluline.

Õiguskaitseasutused on oma tegevuses leidlikud ja aktiivsed. Õiguskaitseasutuste töötajad on tavaliselt väga professionaalsed ja pühendunud ning nad teevad kuritegevusevastases võitluses suuri jõupingutusi, millel on palju ja märkimisväärsed tulemusi. Riigis tegutsevate või rahvusvahelistes võrgustikes osalevate kuritegelike organisatsioonide avastamisel ja lõhkumisel saavutatud tulemused ei ole lootusi täitnud.

Riigi käsutuses on rahvusvaheliste partnerite, sealhulgas ELi liikmesriikide ja ELi ametitega märkimisväärsed ja hästi välja kujunenud politsei- ja õiguskooostöölased vahendid. Nimetatud koostöö raames saavutatud tulemused jäävad aga allapoole nii ELi kui ka Türgi vajadusi. Probleeme tekitavad mitmed tegurid, sealhulgas ELi ja Türgi õigusaktide vahelised erinevused, erinevad lepingud, millega osapooled on ühinenud ning erinevused lähenemisviisides, mida osapooled on teatavates küsimustes rakendanud.

Paljudel juhtudel valmistasid Türgi ametnikud ette valitsuse heakskiitu või nõusolekut vajavaid seaduste ja lepingute eelnõud, mille rakendamine tugevdaks koostööd või aitaks paremini kasutada Türgi õiguskaitseasutuste potentsiaali. Kuid need jäid komisjonile teadmata põhjustel aastateks ilma valitsuse heakskiiduta.

Tundub, et mitmed märkimisväärsed meetmed on kasutusvalmis ja kiiresti elluviidavad, selleks on aga vaja reforme toetavat poliitilist tahet.

4.2. Üksikasjalikud kommentaarid avalikku korda ja julgeolekut käsitleva valdkonna kriteeriumide kohta

4.2.1. Organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja korruptsiooni tõkestamine ning nende vastu võitlemine

- *Jätkatakse organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riikliku strateegia ja tegevuskava (eelkõige piiriüleste aspektide) rakendamist ja viiakse see lõpule ning tagatakse nende rakendamiseks piisavad inim- ja rahalised ressursid.*

Türgi eraldab organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks märkimisväärsed rahalisi, tehnilisi ja inimressursse. Nagu selgus muu hulgas 2013. aastal Türgi politsei koostatud ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja organiseeritud kuritegevuse vastasest aruandest, on riigi õiguskaitseasutused saavutanud kõnealuses valdkonnas märkimisväärsed tulemusi.

Siiski on komisjonil siiani ebapiisavalt teavet Türgi ametiasutuste konkreetsete meetmete kohta, mida võeti organiseeritud kuritegevuse vastase tegevusekava rakendamiseks, või selle kohta, kuidas sellised meetmed ja organiseeritud kuritegevust käsitlev üldstrateegia võib tõhusalt kaasa aidata Türgis tegutsevatest kuritegelikest organisatsioonidest tuleneva ohu vähendamisele. Lisaks sellele tundub, et puudub ka analüüs selle kohta, kuidas on kuritegelikud organisatsioonid Türgis üles ehitatud ja kuidas nad tegutsevad. Sellest tulenevalt on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on ainult **osaliselt täidetud**.

Selleks et komisjon saaks oma hinnangut parandada, peavad Türgi ametiasutused esitama:

- teavet tegevuskava rakendamiseks tegelikult võetud erimeetmete kohta,
- teavet, mis võimaldab komisjonil mõista Türgis asuvate kuritegelike organisatsioonide iseloomu ja suurust, keskendudes üleriigilise või rahvusvahelise haardega rühmitustele, viidetega nende tüüpilistele geograafilistele ja majanduslikele tegevusaladele, ning selgitus lähenemisviisi kohta, mida Türgi ametiasutused arendavad kõnealuste kuritegelike organisatsioonide lõhkumiseks ning nende tegevuse vastu võitlemiseks.

➤ ***Kirjutatakse alla Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioonile ja ratifitseeritakse see ning samuti võetakse vastu ja rakendatakse tõhusalt õigusaktid, sealhulgas selles konventsioonis kehtestatud standarditele ja ka ELi *acquis*'le vastavad sätted, milles käsitletakse inimkaubanduse ärahoidmist, inimkaubandusega tegelevate isikute vastutusele võtmist ja nende ohvrite kaitset ja abistamist.***

Türgi karistusseadustik ning välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitlev seadus hõlmab sätteid, mis võimaldavad süüdistuse esitamist inimkaubitsejatele ning abi andmist inimkaubanduse ohvritele. Siiski on siiani loomata inimkaubandust käsitlev terviklik õigusraamistik ning asjaomane Euroopa Nõukogu konventsioon on allkirjastatud, kuid seda ei ole veel ratifitseeritud.

Seetõttu on komisjon arvamusel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- ratifitseerida Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon, ning
 - võtta vastu seadus, mis kooskõlas nimetatud konventsiooni ja ELi *acquis*'ga käsitleb laiaulatuslikult inimkaubanduse probleemi.
- ***Nähakse ette nõuetele vastav taristu ja piisavad inimressursid ja rahalised vahendid tagamaks inimkaubanduse ohvrite inimväärne vastuvõtt ja nende õiguste ja väärikuse kaitse ning toetamaks nende sotsiaalset ja ametialast taasintegreerumist.***

Komisjon on seisukohal, et tänu Türgis inimkaubanduse ohvrite toetamiseks juba tehtud tööle on kõnealune kriteerium **osaliselt täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- suurendada antavat toetust, et tulla toime päästetud isikute arvuga, avades selleks eelkõige täiendavaid varjupaiku ja neid hallates,
 - töötada välja programmid, millega toetatakse ohvrite ühiskonda taas ning
 - tagada, et inimkaubanduse ohvritega tegelevatel töötajatel oleks asjakohane koolitus.
- ***Ratifitseeritakse Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamist, arestimist ja konfiskeerimist ning terrorismi rahastamist käsitlev konventsioon (CETS 198) ja võetakse selle sätted üle siseriiklikku õigusesse ning võetakse vastu ja jõustatakse tõhusalt õigusaktid, mis võimaldavad täita selle konventsiooni***

nõuded ja samuti rahapesuvastase töökonna (FATF) esitatud soovitused varade külmutamise süsteemi loomise ja terrorismi rahastamise määratluse kohta.

Kuigi Türgi ei ole asjaomast konventsiooni veel ratifitseerinud, on riik välja töötanud riiklikud õigusaktid ja loonud haldussuutlikkuse, et võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamisega. Selle tulemusena on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- ratifitseerida konventsioon ja hakata seda rakendama,
- vaadata läbi riiklikud õigusaktid, et tagada vastavus konventsiooni sätetega,
- luua süsteem, millega tsentraliseeritakse kriminaaltulu konfiskeerimist käsitleva statistika kogumine, ning
- rakendada täielikult rahapesuvastase töökonna soovitusi.

Türgi ametiasutusi kutsutakse üles kaaluma kriminaaltulu konfiskeerimiseks ja sissenõudmiseks kriminaaltulu jälitamise talituse loomist.

- ***Ratifitseeritakse Euroopa Nõukogu küberkuritegevuse konventsioon ning võetakse vastu õigusaktid ja rakendatakse meetmed, mis võimaldavad selle konventsiooni jõustada.***

Võttes arvesse konventsiooni hiljutist ratifitseerimist Türgi poolt (kuigi Türgi ametiasutused ei ole seda veel rakendama hakanud) ning õiguskaitseasutuste arendatud ulatuslikku suutlikkust võidelda küberkuritegevusega, on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel rakendada konventsiooni, vaadata läbi riiklikud õigusaktid ning viia need konventsiooni sätetega täielikult vastavusse, keskendudes eelkõige konventsiooni artiklitele 9, 16, 17 ja 18.

- ***Jätkatakse narkootikumide ja narkomaania vastase riikliku strateegia ja tegevuskava rakendamist ning arendatakse Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega (EMCDDA) tehtavat koostööd.***

Tundub, et Türgi ametiasutused võtavad narkootikumide vastast võitlust väga tõsiselt. Lisaks sellele tehakse koostööd Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega ning rakendatakse strateegiat ja tegevuskava.

Türgi siseministeeriumi poolt avaldatud Türgi 2013. aasta narkootikumiaruandes kirjeldati üsna laiaulatuslikult narkokaubanduse ja narkosõltuvuse fenomeni Türgis ning Türgi ametiasutuste poolt kõnealuste fenomenide vastu võitlemiseks välja töötatud strateegiaid. Türgi ametiasutused ei esitanud siiski üksikasjalikku teavet tegevuskava rakendamiseks võetud konkreetsete meetmete kohta.

Türgi sõlmis koostöölepingu Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega 29. juunil 2012, kuid Türgi ametiasutused ei ole ametlikku dokumenti kunagi hoiule võtnud, mis takistab lepingul Türgis jõustuda.

Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Parema hinnangu andmiseks tuleks komisjonile esitada üksikasjalik teave Türgi ametiasutuste poolt kehtiva narkootikumide ja narkomaania vastase tegevuskava tõhusaks rakendamiseks võetud meetmete kohta.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel jätkata ka aastaaruande koostamise (juba niigi kõrge) kvaliteedi tõstmist ning võimaldada Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega sõlmitud koostöölepingu jõustumine, võttes hoiule ratifitseerimise ametliku dokumendi.

➤ ***Jätkatakse korruptsioonivastase võitluse riikliku strateegia ja tegevuskava ning korruptsioonivastaste riikide rühma (GRECO) soovitude (I, II ja III hindamisaruanne) rakendamist.***

Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on ainult **osaliselt täidetud**, kuna Türgi ametiasutustelt saadud vähesel teabe alusel on asjakohaselt järgitud vaid mõningaid GRECO poolt tehtud soovitusi, ning korruptsioonivastases tegevuskavas esitatud meetmetest on rakendatud vaid mõned üksikud.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- täita GRECO esitatud soovitusi,
- viia korruptsioonivastase tegevuskava rakendamine lõpule,
- esitada kõnealuse kahe soovitude rakendamiseks võetud meetmete kohta üksikasjalikku teavet.

Kuna praegune korruptsioonivastane strateegia ja tegevuskava kaotab kehtivuse 2014. aastal, soovib komisjon Türgi ametiasutustele võtta vastu ja hakata rakendama uut strateegiat ja tegevuskava.

Nimetatud dokumendid peaksid toetuma korruptsioonivastast võitlust ja ennetamist käsitlevale põhjalikule analüüsile ning sisaldama järgmist:

- kavandatud meetmete rakendamise rangeid tähtaegu,
- eelarvevahendeid,
- meetmete võtmise eest vastutavaid institutsioone ja inimesi käsitlevat teavet, ning
- edukuse näitajaid.

Kõnealuste dokumentide koostamise ja järelevalve protsessi peaks olema kaasatud kodanikuühiskond, tegevuskava rakendamise üldine järelevalve ja aruandlus peaks olema usaldatud aga avaliku sektori asutusele või töörühmale, kellele on antud vajalik sõltumatusaste.

4.2.2. Õiguslane koostöö

➤ ***Rakendatakse rahvusvahelised konventsioonid (eelkõige Euroopa Nõukogu väljaandmise konventsioon (nr 24, 1957, sealhulgas mitte veel rakendatavad 1975.,***

2010. ja 2012. aasta lisaprotokollid), kriminaalasjades vastastikuse abistamise konventsioon (nr 30, 1959, sealhulgas mitte veel rakendatav 2001. aasta lisaprotokoll) ning kohtulikult karistatud isikute üleandmise konventsioon (nr 112, 1983, sealhulgas mitte veel rakendatav 1997. aasta lisaprotokoll)), milles käsitletakse kriminaalasjades tehtavat õigusalast koostööd, ja järgitakse neid.

Türgi osaleb juba käesolevas kriteeriumis nimetatud mitmes konventsioonis ja protokollis, rakendab neid ning kavatses ka teistele sarnastele dokumentidele alla kirjutada. Komisjon on seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel allkirjastada ning ratifitseerida väljaandmise konventsioonile lisatud kolm protokoll, kriminaalasjades vastastikuse abistamise konventsiooni protokoll ja kohtulikult karistatud isikute üleandmise konventsiooni lisaprotokoll (millega Türgi ei ole veel liitunud) ning hakata neid rakendama.

- ***Võetakse meetmeid eesmärgiga parandada kohtunike ja prokuröride poolt ELi liikmesriikide ja piirkonna riikidega kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö tõhusust.***

Türgi ametiasutused ja eksperdid on tegelenud ühtse ja tervikliku õigusakti ettevalmistamisega, milles sätestatakse selgelt ja arusaadavalt menetlused, mida Türgi ametiasutused peavad kriminaalasjades tehtavat õigusalast koostööd taotledes ja teostades tõhusal ja tulemuslikul viisil järgima. Sellist õigusakti ei ole aga siiani vastu võetud.

Seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada.**

Kõnealuse kriteeriumi täitmiseks kutsub komisjon Türgit kaaluma sellise tervikliku õigusakti vastuvõtmist.

Lisaks sellele soovib komisjon Türgile jätkata asjaomaste haldus-, tehniliste ja õigusmeetmete (sealhulgas koolitused) võtmist, et tagada Türgi ametiasutuste jaoks võimalus reageerida kriminaalasjades õigusabi taotlustele kiiremini.

- ***Arendatakse töösuhteid Eurojustiga.***

Türgi ametiasutused kasutavad suhete loomiseks Eurojustiga ära kõiki võimalusi, mida viimane neile pakub. Türgi võime luua Eurojustiga täiemahulist koostööd on siiski piiratud, kuna puuduvad ELi *acquis*´ga kooskõlas olevad siseriiklikud andmekaitseadused. Seetõttu ei saa Eurojust jagada Türgi ametiasutustega konkreetsete kohtuasjadega seotud isiklikku ja konfidentsiaalset teavet.

Seetõttu on komisjon arvamisel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega.**

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel võtta vastu ELi *acquis*´ga kooskõlas olevad andmekaitset käsitlevad siseriiklikud õigusaktid ja neid rakendada.

Samal ajal soovib komisjon Türgi ametiasutustel esitada teavet meetmete kohta, mida kavatakse võtta Eurojustiga töösuhete arendamiseks.

- ***Jätkatakse rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslike küsimuste 1980. aasta Haagi***

konventsiooni rakendamist ning ühinetakse vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 1996. aasta Haagi konventsiooniga ja samuti laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 2007. aasta Haagi konventsiooniga.

Türgi rakendab 1980. aasta Haagi konventsiooni, kuigi menetlustes esineb sageli viivitusi. Türgi ei ole 1996. ja 2007. aasta konventsiooni osaline, kuid osaleb teistes konventsioonides, mis käsitlevad samasuguseid küsimusi teistest alustest lähtuvalt. Seetõttu on komisjon arvamusel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- liituda 1996. ja 2007. aasta Haagi konventsiooniga,
- võtta tõhusaid meetmeid, tagamaks, et 1980. aasta Haagi konventsioonist tulenevates menetlustes esinevad viivitused väheneksid.

Viimase punktiga seoses kutsutakse Türgi ametiasutusi üles kaaluma lähemalt võimalust reformida menetlust, mille alusel Haagi konventsiooni praegu rakendatakse, et tagada kohtumenetluste kiirem alustamine ja lühem kestus (eelkõige apellatsioonide puhul), ning et menetlusi arutaksid erikohtud.

Türgi ametiasutusi kutsutakse ka üles kaaluma kohtuniku määramist kontaktisikuks Haagi rahvusvahelises kohtunike võrgustikus, et lihtsustada koostööd Haagi konventsiooniga seotud küsimustes.

- ***Tehakse kriminaalasjades tõhusat õiguslast koostööd kõigi ELi liikmesriikidega, sealhulgas väljaandmise küsimustes, muu hulgas edendades keskasutuste vahelisi otsekontakte.***

Türgi suutlikkust pakkuda ELi liikmesriikidele täielikku koostööd väljaandmise küsimustes takistavad peamiselt teatavad struktuursed piirangud ja eelkõige Türgi konstitutsiooniline valik mitte lubada oma kodanike väljaandmist. Samamoodi ei anna ka EL oma kodanikke Türgile välja. Nimetatud raamides ning võttes arvesse vastastikkuse põhimõtet ja kohaldatavaid rahvusvahelisi konventsioone, on Türgi ametiasutused põhimõtteliselt siiski valmis ELi liikmesriikidega mittekodanike väljaandmisel koostööd tegema. Türgi õiguses kasutatakse ka sätteid, mis võimaldavad Türgil esitada süüdistusi või jõustada välismaal tehtud kohtuotsuseid Türgi kodanike suhtes, kes on pärast välismaal kuriteo sooritamist põgenenud Türgi territooriumile.

Teine piirang, mis takistab Türgi võimet teha ELi liikmesriikidega kriminaalasjades koostööd, on Türgi ametiasutuste kõhklused vastata positiivselt mõne ELi liikmesriigi poolt esitatud õiguslase koostöö taotlusele, kui vastava liikmesriigi kohtuasutused on varem lükanud tagasi Türgi koostöötaotlused. Türgi ametiasutused järgivad sellist lähenemisviisi isegi juhtumite puhul, kus liikmesriikide poolse taotluse tagasi lükkamise põhjused olid tehnilised, mis tulenesid erinevustest ELi liikmesriigi ja Türgi õigusaktides ja kaitsemeetmetest taotluse aluseks oleva konkreetse kuriteo osas. Kuigi kõnealune piirang on oluline, teevad Türgi ametiasutused kriminaalasjades tõhusat koostööd enamike ELi liikmesriikidega, nendega tehtava koostöö ulatus ja koostöö võib aga märkimisväärselt erineda.

Sellest tulenevalt on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **osaliselt täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- võtta nendega kriminaalasjades õiguslase koostöö küsimustes kontakteeruvate liikmesriikide ametiasutuste suhtes koostööd toetav seisukoht, luua heal tasemel vastastikune teabevahetus asjaomaste kohaldatavate õigusaktide ja menetluste osas, ning hoiduda vastastikkuse põhimõtte rangest kohaldamisest,
- jätkata Türgi kriminaalõigussüsteemi ja õigusaktide reformi, tagamaks, et jätkuks selle vastavusseviimine ELi ja Euroopa standarditega, säilitades samal ajal kohtusüsteemi sõltumatuse ja tugevdades menetluslikke tagatiseid,
- aidata liikmesriikide ametiasutustel kindlaks teha ja kohaldada Türgi õiguse alusel menetlusi, mis võimaldaks mõista kohut kuritegude üle, mille on ELi territooriumil toime pannud Türgi kodanikud, kes on seejärel Türgisse põgenenud,
- teha ilma diskrimineerimiseta kriminaalasjades õiguslast koostööd kõigi ELi liikmesriikide, sealhulgas Küprose Vabariigi ametiasutustega.

4.2.3. Õiguskaitsealane koostöö

- *Astutakse vajalikud sammud, et tagada tulemuslik ja tõhus asjaomaste riiklike asutuste, eelkõige piirivalvurite, politsei ja tolliametnike vaheline õiguskaitsealane koostöö, tehes selleks asutuste vahel täielikku koostööd luureandmete ja teabe vahetamise osas, ning koostöö õigusasutustega.*

Türgi õiguskaitseasutused ei jaga omavahel rutiinselt ressursse ega töövahendeid ega võimalda juurdepääsu oma andmebaasidele ja luureandmetele. Siiski on loodud koordineerimis- ja teabejagamismehhanismid, kohtusüsteemiga jagatakse andmebaasi UYAP kaudu juurdepääsu kõigile asjaomastele kohtumenetlustele ning politsei- ja tolliteenistused on tõhustanud koostööd protokolli abil, mis võimaldab andmete jagamist. Selle tulemusena on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium on **peaaegu täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel jätkata õiguskaitseasutuste ja muude asjaomaste avaliku sektori asutuste vahelist koostööd, ning eelkõige parandada oma suutlikkust teostada jagatud ohtude hinnanguid, ühisoperatsioone ning kasutada uurimiste alustamisel ja läbiviimisel senisest enam üksteise oskusi.

- *Tugevdatakse piirkondlike õiguskaitsetalituste vahelist koostööd ja rakendatakse kahepoolsed ja mitmepoolsed operatiivkoostööd käsitlevad kokkulepped, muu hulgas ELi liikmesriikide pädevate õiguskaitseasutustega asjaomase teabe õigeaegse vahetamise kaudu.*

Võttes arvesse Türgi osalemist erinevates politseiküsimusi käsitlevates rahvusvahelistes organisatsioonides (eelkõige Interpolis), ning asjaolu, et riik on sõlminud julgeolekulepingud enamike ELi liikmesriikidega, on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **peaaegu täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha politseikoostööd, sealhulgas Interpoliga seotud küsimustes kõigi ELi liikmesriikide ametiasutustega, sealhulgas Küprose Vabariigis.

- *Parandatakse operatiivtöö ja eriuurimise kvaliteeti ning õiguskaitsetalituste*

suutlikkust võidelda tõhusamalt raskete piiriüleste kuritegude, muu hulgas identiteedipettuse ja reisidokumendi võltsimise vastu.

Tundub, et Türgi õiguskaitseasutustel on kõnealuses kriteeriumis osutatud suutlikkus heal tasemel. Komisjon on seisukohal, et see kriteerium on **täidetud**.

➤ ***Tehakse tõhusalt koostööd OLAFi ja Europoliga euro kaitsmiseks võltsimise eest.***

Türgi ametiasutused teevad euro kaitsmisel võltsimise eest asjaomaste ELi ja ELi liikmesriikide asutustega tõhusat ja korrapärast koostööd. Komisjon on seisukohal, et see kriteerium on **täidetud**.

➤ ***Suurendatakse Türgi finantskuritegude uurimise ameti (MASAK) suutlikkust ning arendatakse selle ameti ja ELi liikmesriikides asuvate rahapesu andmebüroode vahelist koostööd.***

MASAK on suhteliselt uus institutsioon, kuid arvestades tema väga laia tegevusvaldkonda ning koostööd, mida kõnealune asutus on ELi liikmesriikide rahapesu andmebüroodega juba luua suutnud, on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **osaliselt täidetud, kuid selle puhul on edaspidi head võimalused edu saavutada**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel võtta mõningaid täiendavaid meetmeid, et suurendada MASAKi suutlikkust ning arendada välja töövahendid, mis võimaldavad tõsta uurimiste kvaliteeti, kvantiteeti ja ulatust. Soovitavad meetmed on järgmised:

- parandada MASAKi suutlikkust koguda, töödelda ja analüüsida kahtlaste tehingutega seotud andmeid, eesmärgiga teostada tõhusamaid ja edukamaid uurimisi,
- koguda ja toota statistikat rahapesus süüdistuste esitamiseni viinud kahtlaste tehingute arvu ja saavutatud süüdimõistvate otsuste arvu kohta,
- teostada sisemiste ressursside läbivaatamine MASAKi süsteemide, töötajate ja vahendite taseme piisavuse kohta,
- teostada riiklik riskihindamine, et teha kindlaks Türgis kasutatavad rahapesumeetodid, suure riskiga finantstooted ja ettevõtjad ning tegeleda kõnealuste ohtude vähendamiseks reguleeritud sektoritega. Riskihindamist võiks kasutada uue Türgi rahapesuvastase tegevuskava välja töötamisel,
- analüüsida rahapesuvastases ja terrorismi rahastamise vastases tegevuskavas kasutatavaid järelevalvemenetlusi, et tagada vastavus ELi liikmesriikide tavadele ja kooskõla nendega,
- luua süsteem, millega hinnata rahapesuvastase ja terrorismi rahastamise vastase tegevuskava raames töötavate vastavusametnike pädevust, ning
- korraldada koos Türgi õiguskaitseasutustega rahapesuvastast ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitlevaid ühiskoolitusi.

➤ ***Jätkatakse Europoliga sõlmitud strateegilise kokkuleppe rakendamist.***

Komisjon on seisukohal, et see tingimus on **peaaegu täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel jätkata tööd kõigi strateegilise kokkuleppe raames võimalike koostöövormide välja töötamiseks.

- *Europoliga sõlmitakse operatiivkoostöö leping ning seda rakendatakse täies ulatuses ja tõhusalt.*

See tingimus **ei ole täidetud**.

Selleks et Türgi saaks Europoliga operatiivkoostöö lepingu sõlmimise suunas edusamme teha, soovib komisjon Türgi ametiasutustel võtta vastu ja hakata rakendama ELi *acquis*´ga kooskõlas olevaid andmekaitset käsitlevaid siseriiklikke õigusakte.

4.2.4. Andmekaitse

- *Kirjutatakse alla asjaomastele rahvusvahelistele konventsioonidele, eelkõige Euroopa Nõukogu 1981. aasta konventsioonile üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötlusel ja selle lisaprotokollile nr 181, ning need ratifitseeritakse ja rakendatakse.*

Komisjon on seisukohal, et see tingimus **ei ole täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel nimetatud konventsioon ja selle lisaprotokoll ratifitseerida ning seda rakendama hakata.

- *Võetakse vastu ja rakendatakse ELi standarditega kooskõlas olevad isikuandmete kaitset käsitlevad õigusaktid, eelkõige käsitledes isikuandmete kaitse tagamise eest vastutava asutuse sõltumatust.*

Komisjon on seisukohal, et see tingimus **ei ole täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel võtta vastu ELi *acquis*´ga kooskõlas olevad andmekaitset käsitlevad siseriiklikud õigusaktid ja neid rakendada.

5.4. VALDKOND: PÕHIÕIGUSED

5.1. Üldhinnang

Niivõrd kui see on vajalik viisanõude kaotamise saavutamiseks tehtud edusammude hindamiseks, on võimalik väita, et Türgi on kõnealuse valdkonna kriteeriumidega hõlmatud küsimustes teinud häid edusamme ning on võtnud märkimisväärsed meetmeid. Mitmel juhul rakendatakse juba uusi reforme ja lähenemisviise. Komisjon kutsub Türgit sellist lähenemist jätkama.

5.2. Üksikasjalikud kommentaarid põhiõigusi käsitleva valdkonna kriteeriumide kohta

5.2.1. Kodanike vaba liikumine

- *Tagatakse, et Türgi kodanike vaba liikumise suhtes ei kohaldata põhjendamatuid piiranguid, sealhulgas diskrimineerivat laadi piiranguid, näiteks isiku soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Vajaduse korral viiakse läbi seonduvaid põhjalikke uurimisi.*

Kuna liikumisvabadus on Türgis suures osas tagatud ning tundub, et praktikas selle õiguse kasutamisel olulisi takistusi ei esine, on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on täidetud.

5.2.2. Isikut tõendavate dokumentide välja andmise tingimused ja menetlused

- *Antakse teavet Türgi kodakondsuse omandamise tingimuste ja asjaolude kohta.*

Türgi on esitanud Türgi kodakondsuse taotlemise tingimuste kohta piisavalt teavet. Seetõttu on komisjon seisukohal, et Türgi on kõnealuse tingimuse **täitnud**.

- *Antakse teavet isikuandmete muutmise tingimuste kohta.*

Türgi on esitanud Türgi isikuandmete muutmise tingimuste kohta piisavalt teavet. Seetõttu on komisjon seisukohal, et Türgi on kõnealuse tingimuse **täitnud**.

- *Tagatakse kõigi kodanike, sealhulgas naiste, laste, puudega inimeste, vähemuste hulka kuuluvate isikute, riigisiselt ümberasustatud isikute ja muude haavatavate rühmade täielik ja tõhus juurdepääs reisidokumentidele ja isikut tõendavate dokumentidele.*

Türgi õigusaktides on sätestatud juurdepääs reisi- ja isikutunnistustele kõigi kodanike jaoks. Seetõttu on komisjon seisukohal, et Türgi on kõnealuse tingimuse **täitnud**.

- ***Tagatakse Türgis elavate pagulaste ja kodakondsuseta isikute täielik ja tõhus juurdepääs isikut tõendavatele dokumentidele.***

Komisjon on seisukohal, et see tingimus on **peaaegu täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel jätkata tööd, tagamaks kõigile praegu riigis viibivatele rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja selle juba saanutele nii õigeaegne registreerimine kui ka juurdepääs isikutunnistustele.

- ***Tagatakse kättesaadava teabe olemasolu Türgis elada soovivatele välismaalastele registreerimise nõuete kohta ning vastava õiguse võrdsetel alustel ja läbipaistev rakendamine.***

Uuest välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitlevast seadusest tulenevalt on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus on **täidetud**.

5.2.3. Kodanikuõigused ning vähemuste austamine ja kaitse

- ***Kujundatakse välja ja viiakse ellu poliitikat, milles käsitletakse tõhusalt romade sotsiaalsed tõrjutust, marginaliseerumist ja diskrimineerimist juurdepääsul haridusele ja terviseteenustele ning samuti nende raskusi isikut tõendavatele dokumentidele, eluasemele, tööhõivele ja avalikus elus osalemisele juurdepääsul.***

Komisjon on arvamisel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- võtta vastu Türgis romade olukorda parandav terviklik strateegia ja tegevuskava, võttes eeskujuks 2011. aasta romasid käsitlevate riiklike integratsiooni strateegiate ELi raamistiku sätteid ning kaasates strateegia rakendamisse ja järelevalvesse romade kodanikuühiskonna organisatsioone,
- anda asjaomastele valitsusasutustele sobilikud vahendid, millega strateegia ja tegevuskava rakendamist tõhusalt koordineerida,
- laiendada romade integratsiooni ja tervikliku romade strateegia ning tegevuskava rakendamisel tehtud edusamme käsitlevate kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete andmete kogumist,
- tagada, et romade jaoks kavandatud eluasememeetmete osana kaasneksid nendega ka integreeritud sotsiaalse kaasatuse programmid, ning
- võtta vastu diskrimineerimisvastased õigusaktid, mille puhul võetakse eeskujuks ELi *acquis*'d, mis käsitleb inimeste võrdset kohtlemist sõltumata nende rassilisest või etnilisest päritolust.

- ***Ratifitseeritakse Euroopa inimõiguste konventsiooni lisaprotokollid nr 4 ja nr 7.***

Kuna Türgi on sõlminud, kuid mitte ratifitseerinud konventsiooni lisaprotokollid nr 4 ja nr 7, on komisjon seisukohal, et tingimus on **osaliselt täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel nimetatud konventsioon ja selle kaks lisaprotokollit ratifitseerida ning neid rakendada hakata.

Türgi võiks teostada ka uuringu, mille raames kontrollitakse, kas siseriiklikud õigusaktid on vastavuses eespool nimetatud protokolliga. Uuringu käigus märkimisväärsete puudujääkide leidmise korral soovib komisjon võtta asjakohaseid meetmeid.

- ***Vaadatakse Euroopa inimõiguste konventsioonist, Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, ELi acquis'ist ja ELi liikmesriikide tavadest lähtuvalt läbi organiseeritud kuritegevust ja terrorismi käsitlev õigusraamistik ning selle tõlgendamine kohtute, julgeolekujõudude ja õiguskaitseasutuste poolt, et tagada tegelikkuses õigus vabadusele ja turvalisusele, õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ning sõna-, kogunemis- ja ühinemisvabadus.***

Komisjon on arvamusel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel teha järgmist:

- jätkata Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni rikkumiste ennetamist käsitleva tegevuskava rakendamist ning vajalike inim- ja finantsressursside pakkumist, et tagada tegevuskava rakendamine ja järelevalve,
- jätkata konstruktiivset osalemist Incali rühma kohtuasjade arutamises, tagamaks, et ministrite nõukogu lõpetaks kõnealuste kohtuasjade kontrollimise,
- võtta meetmeid, et tagada tõhusalt üksikisiku õigused hagi esitamisel konstitutsioonikohtusse ning tõhustada ombudsmani ja riiklike inimõigustega tegelevate asutuste tegevust,
- jätkata terrorismivastaste õigusaktide läbivaatamist ja muutmist, võttes selleks eeskuju ELi standarditest ning tehes koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega,
- võtta kõik vajalikud meetmed, tagamaks, et õiguskaitseasutuste ametnikud, kohtunikud ja prokurörid tõlgendavad kehtivaid õigusakte järjepidevalt, võttes arvesse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikat, sealhulgas teadlikkuse suurendamise ja koolitamisega seotud meetmeid, ning luua politsei õigusrikkumisi uuriv sõltumatu ja erapooletu asutus.

6. 5. VALDKOND: EBASEADUSLIKE RÄNDAJATE TAGASIVÕTMINE

6.1. Üldhinnang

Rakendamise tõhustamiseks kõnealuses valdkonnas tuleb võtta märkimisväärsed meetmed. Tunnustada tuleb mõningaid Türgi poolt juba tehtud algatusi nagu ELi–Türgi vahelise tagasivõtulepingu ratifitseerimine ning tagasivõtuprotsessi juhtimise eest vastutava uue haldusstruktuuri loomine.

Nimetatud leping jõustus siiski alles 1. oktoobril 2014 ning seetõttu ei ole selle rakendamisel saadud kogemusi veel võimalik koguda. Lisaks sellele hakatakse lepingu kõige olulisemat, kolmandate riikide kodanikest rändajate tagasivõtmisega seotud sätet rakendama alles kolm aastat pärast nimetatud kuupäeva, ning seetõttu ei ole selle hetkeni võimalik käesoleva valdkonna tingimuste rakendamist terviklikult hinnata. Teiseks käesoleva valdkonna oluliseks tingimuseks on üksikute ELi liikmesriikidega sõlmitud kehtivate tagasivõtukohustuste täielik rakendamine, mida on võimalik juba praegu hinnata, kuid mis ei ole kahjuks rahuldavalt täidetud.

6.2. Üksikasjalikud kommentaarid tagasivõtmist käsitleva valdkonna kriteeriumide kohta

➤ *Liikmesriikide ees võetud tagasivõtuga seotud kohustuste täielik ja tõhus täitmine.*

Kuna Türgi ametiasutused vastavad Kreeka saadetud tagasivõtutaotlustele väga harva positiivselt ning 2013. aastal otsustasid nad ühepoolselt lõpetada tagasivõtuga seotud koostöö Bulgaariaga (mida sinnaamaani oli tehtud), on komisjon arvamusel, et kõnealune tingimus **ei ole täidetud**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel rakendada kõiki liikmesriikide suhtes võetud tagasivõtukohustusi ning säilitada kõnealuses valdkonnas hea koostöö tase.

➤ *ELi ja Türgi vahelise 21. juunil 2012 parafeeritud tagasivõtulepingu ratifitseerimine.*

Kuna Türgi on tagasivõtulepingu ratifitseerinud, on kõnealune tingimus **täidetud**.

➤ *ELi ja Türgi vahelise tagasivõtulepingu kõigi sätete täielik ja tõhus rakendamine selliselt, et tulemused näitaksid, et tagasivõtmismenetlused kulgevad seoses kõigi liikmesriikidega nõuetekohaselt.*

Kuna tagasivõtuleping ELiga jõustus 1. oktoobril 2014 ning lepingu teatavaid olulisi sätteid hakatakse kohaldama alles kolme aasta pärast, on komisjon seisukohal, et kõnealune kriteerium **ei ole täidetud**.

➤ *Selliste sisemiste menetluste kehtestamine ja rakendamine, mis koostöö vaimus võimaldavad kiiresti ja tõhusalt tuvastada ja tagasi saata Türgi kodanikud, kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud, kes ei vasta või enam ei*

vasta ELi mõne liikmesriigi territooriumile sisenemise, seal viibimise või elamise tingimustele, ning hõlbustavad oma päritoluriiki tagasisaadetavate isikute transiiti.

Türgi kohaldab ebaseaduslike rändajate tagasisaatmiseks sisemenetlusi ning neid rakendatakse Türgi kodanike suhtes tavaliselt tõrgeteta. Puuduvad tõendid menetluste kohta, tõestamaks, et ebaseaduslike rändajate, ja eelkõige kolmandate riikide kodanikest ebaseaduslike rändajate tagasivõtmine toimub kehtestatud tähtaegade piires. Komisjon on seetõttu arvamusel, et tegemist on ainult **osaliselt täidetud tingimusega**.

Komisjon soovib Türgi ametiasutustel töötada välja käesoleva tingimuse raames nimetatud sisemenetlused, millega tagatakse muu hulgas kiirendatud piirimenetluste tõrgeteta rakendamine, ning teavitada komisjoni tehtud edusammudest.

Türgi ametiasutused peaksid viima lõpule rände haldamise peadirektoraadi töötajate värbamise ja koolitamise, kõnealune asutus vastutab nüüd kolmandate riikide kodanikega seotud tagasivõtu- ja tagasisaatmismeetmeid. Ametiasutused peaksid ka selgelt kindlaks määrama peadirektoraadi vastutusalala ning viisi, kuid tehakse koostööd teiste õiguskaitseasutuste ja piirivalve asjaomaste töötajatega, kes tegelevad ebaseaduslike rändajatega.

- ***Pädevate asutuste poolt tagasivõtutaotluste tagasivõttulepingus sätestatud tähtaja jooksul menetlemise võime tugevdamine ja menetlemisel olevate tagasivõtutaotluste hulga vähendamine, muu hulgas seoses taotlustega, mis käsitlevad kolmandate riikide kodanikke.***

ELi ja Türgi vahelist tagasivõttulepingut hakati alles hiljuti rakendama. Lisaks sellele rakendatakse seda kolme aasta jooksul alates jõustamisest ainult osaliselt, kuna osasid selle sätetest ei ole võimalik kohaldada. Nimetatud põhjustel ei ole veel võimalik hinnata, kui täpselt täidetakse lepinguga kehtestatud tagasivõtutaotluste töötlemise tähtaegu, ning seetõttu on komisjon seisukohal, et kõnealune tingimus **ei ole täidetud**.

- ***Tagamine, et tagasivõtutaotluseid menetletakse kooskõlas siseriiklike ja ELi andmekaitseõuetega.***

Kuna Türgi ei ole veel võtnud vastu ELi standarditele vastavat andmekaitseseadust, **ei ole kõnealune tingimus täidetud**.

- ***Üksikasjaliku tagasivõttu käsitleva statistika koostamine ja selle õigeaegne esitamine liikmesriikide pädevatele asutustele ja Euroopa Komisjonile.***

Kuna ELi ja Türgi vahelise tagasivõttulepingu rakendamine ei ole veel alanud, ei ole praegu veel võimalik näha, kuidas tagasivõtmist käsitlevat statistikat kogutakse ja jagatakse, ning seetõttu on komisjon arvamusel, et kõnealune tingimus **ei ole täidetud**.

7. STATISTIKA

7.1. Üldhinnang

Tegevuskavas Türgi riskiprofiilis toimuvate muutuste jälgimiseks kasutatavad statistilised näitajad näitavad mõõdukalt positiivset suundumust, milles esineb kaks erandit. Üheks erandiks on tagasivõtmisel tehtav koostöö, mis on jätkuvalt nõrk. Teiseks erandiks on kasvav arv Türgist ELi saabuval inimesi, kes kasutavad reisimiseks võltsitud ja valedokumente.

7.2. Statistikat käsitlevad üksikasjalikud märkused

➤ *Viisa andmisest keeldumise määr Türgist pärit taotlejate puhul.*

Viisa andmisest keeldumise määr on Türgis vaikselt kuid järjekindlalt kahanenud.

- 2010. aastal lükati tagasi 6,73 % C-liiki viisade taotlustest (natuke rohkem kui keskmine keeldumiste määr ELi liikmesriikide saatkondades kogu maailmas, mis on 5,79 %).
- 2011. aastal lükati tagasi 5,04 % C-liiki viisade taotlustest (natuke vähem kui keskmine keeldumiste määr ELi liikmesriikide saatkondades kogu maailmas, mis on 5,5 %).
- 2012. aastal lükati tagasi 4,51 % C-liiki viisade taotlustest (natuke vähem kui keskmine keeldumiste määr ELi liikmesriikide saatkondades kogu maailmas, mis on 4,77 %).
- 2013. aastal esitati 780 846 C-klassi viisa taotlust, nendest 36 901 lükati tagasi: keeldumise määr 4,7 % (natuke vähem kui keskmine keeldumiste määr ELi liikmesriikide saatkondades kogu maailmas, mis on 4,8 %).

Kuigi viisa andmisest keeldumise määr kahanes, suurenes Türgis esitatud Schengeni viisataotluste arv C-liiki viisade puhul 2013. aastal jätkuvalt 780 846 taotluseni (kasv ajavahemikus 2009–2013 61 %).

➤ *Ühisele Schengeni alale sisenemise võimaldamisest keeldumise määr Türgi kodanike puhul.*

Türgi kodanike arv, kellel on keelatud sisenemine Schengeni alale vähenes 1889 juhtumilt 2011. aastal 1763 juhtumile 2012. aastal ja 1715 juhtumile 2013. aastal.

➤ *Türgi kodanike arv, kelle puhul on avastatud, et nad on ebaseaduslikult liikmesriigi territooriumile sisenenud või et nad viibivad liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult.*

Türgi kodanike arv, kelle puhul on avastatud, et nad on ebaseaduslikult ELi liikmesriigi territooriumile sisenenud, vähenes 700 juhtumilt 2011. aastal 416 juhtumile 2012. aastal ja 317 juhtumile 2013. aastal.

Türgi kodanike arv, kelle puhul on avastatud, et nad on ebaseaduslikult ELi liikmesriigi territooriumil viibinud, vähenes 7803 juhtumilt 2011. aastal 7220 juhtumile 2012. aastal ja 6744 juhtumile 2013. aastal.

Mõlema eespool nimetatud juhtumi puhul on märgata positiivset suundumust.

➤ ***Türgi kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud varjupaigataotluste koguarv.***

Türgi kodanike poolt esitatud varjupaigataotluste koguarv on alates 2008. aastast vähenenud. Taotluste arv vähenes 7115-lt 2008. aastal 7030-le 2009. aastal, 6360-le 2010. aastal, 6505-le 2011. aastal, 6210-le 2012. aastal ja 5625-le 2013. aastal. Kuigi kõnealune arv on Türgi-suguse stabiilse ja demokraatliku riigi kohta suhteliselt kõrge, on kõnealuse tingimusega seotud trend positiivne,

Positiivsete varjupaigaotsuste proportsioon on aga suurenenud 11 %-lt 2008. aastal 19,3 %-le 2013. aastal, mis viitab asjaolule, et rahvusvahelist kaitset vajavate Türgi kodanike arv on kasvanud.

➤ ***Tagasivõtutaotluste arv, sealhulgas liikmesriikide poolt Türgile esitatud kolmandate riikide kodanikke puudutavad taotlused, mille Türgi on tagasi lükanud.***

ELi liikmesriikide poolt Türgisse tagasi saadetud ebaseaduslike rändajate arv aastatel 2011, 2012 ja 2013 oli vastavalt 2643, 2161 ja 1777, kellest 1866, 1666 ja 1445 olid Türgi kodanikud.

Ebaseaduslike rändajate arv (peamiselt mitte Türgi kodanikud), kelle kohta Kreeka ametiasutused esitasid tagasivõtutaotlusi aastatel 2011, 2012 ja 2013 oli vastavalt 18 758, 20 464 ja 3413. Taotluste arv, mida Türgi ametiasutused tagasi lükkasid või millele nad ei vastanud positiivselt, oli äärmiselt kõrge, ulatudes 2011. aastal 17 206-ni (91 %), 2012. aastal 19 641-ni (96 %) ja 2013. aastal 3 079-ni (90 %).

➤ ***Otse Türgi territooriumilt saabunud kolmandate riikide kodanike arv, kes on avastatud ületamas ebaseaduslikult ELi välispiiri või viibimas ebaseaduslikult ELis.***

Otse Türgi territooriumilt ELi saabunud kolmandate riikide kodanike arv ulatus 2011. aastal 56 201-ni, 2012. aastal 36 307-ni ja 2013. aastal 24 262-ni. Kõnealused arvud on suhteliselt suured, kuid märgata on langevat trendi.

➤ ***ELi saabunud või ELi välispiiri ületada püüdnud otse Türgi territooriumilt tulnud kolmandate riikide kodanike arv, kes leiti omamas ebaseaduslikke reisidokumente.***

ELi piiripunktis otse Türgi territooriumilt tulnud isikute (nii Türgi kui ka kolmandate riikide kodanikud) arv, kes leiti omamas ebaseaduslikke reisidokumente, ulatus 2011. aastal 629-ni, 2012. aastal 927-ni ning 2013. aastal 1 693-ni. Kõnealune arv kasvab. Suurem osa kõnealustest isikutest (84 % koguarvust 2013. aastal) tulid Türgist lennukiga.

➤ ***Türgi õiguskaitseasutuste poolt inimkaubanduse ja rändajate salaja üle piiri toimetamisega tegelevate kuritegelike organisatsioonide vastu suunatud operatsioonide arv ning samuti kinnipeetud inimkaubandusega ja rändajate salaja***

üle piiri toimetamisega tegelenud isikute koguarv.

Kõnealustes küsimustes Türgi ametiasutuste poolt saavutatud üldtulemuste kohta ei olnud võimalik statistilisi andmeid saada, olemas on vaid mõnede õiguskaitseasutuste tulemustega seotud eraldi statistika. 2013. aastal Türgi politsei koostatud ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja organiseeritud kuritegevuse vastases aruandes loetleti 312 ja 335 operatsiooni, mis teostati vastavalt 2012. ja 2013. aastal ning mis olid seotud rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase võitlusega, ning 24 ja 17 operatsiooni, mis olid seotud inimkaubanduse vastase võitlusega. Nimetatud operatsioonide tulemusena esitati süüdistus vastavalt 1036 ja 918 rändajate ebaseaduslikult üle piiri toimetajale ning 140 ja 89 inimkaubitsejale.

8. JÄRELDUSED

ELi-Türgi viisanõude kaotamise dialoog algas 16. detsembril 2013 komisjoni esitlusega, mis käsitles „Tegevuskava Türgiga viisavabaduse kehtestamiseks”.

Käesolev esimene tegevuskava rakendamist käsitlev aruanne, mis võtab kokku esimese aasta arutluste tulemused, näitab, et Türgi on teinud juba tegevuskava mitmete kriteeriumide rakendamisel häid edusamme ning ta on võimeline tegema kõigi kriteeriumide täitmisel täiendavaid edusamme tingimusel, et Türgi ametiasutused arendavad ELi ja selle kõigi liikmesriikidega koostööd kõigis asjaomastes valdkondades, ning alustavad ja rakendavad mitmeid olulisi seadusandlikke ja haldusreforme. Õiguslik ja haldusolukord ning muutused Türgis ning riigi üldine koostöö ELiga ei ole veel jõudnud punkti, kust komisjon saaks teha nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepaneku kaotada Türgi kodanike suhtes kehtestatud Schengeni viisanõue.

Käesolevas aruandes on esitatud üksikasjalikud näited valdkondade kohta, kus on vaja teha reforme ja arendada koostööd. Järgnevas loetelus võetakse kokku kõige olulisemad küsimused.

- Dokumentide turvalisusega seoses peab Türgi kooskõlas ELi *acquis*’ga hakkama välja andma uusi passe, mis sisaldavad biomeetrilisi andmeid ning arendama ELi liikmesriikidega võltsitud või valereisidokumentide avastamiseks välja tõhusa teabejagamissüsteemi ja koostöö.
- Rände haldamisega seoses peab Türgi tagama uue välismaalasi ja rahvusvahelist kaitset käsitleva seaduse tõhusa ja tervikliku rakendamise, võttes selleks muu hulgas vastu asjaomased teised õigusaktid. Samuti peab Türgi lõpule viima rände haldamise peadirektoraadi loomise.
- Türgis tuleks võtta meetmeid, et teha edusamme modernsema, tõhusama ja integreerituma piirihaldussüsteemi loomisel ning et tagada viisasüsteemi tugevdamine ja ELi liikmesriikidega tugevama piirikoostöö arendamine.
- ELi ja Türgi vaheline tagasivõtuleping jõustus 1. oktoobril 2014. EL eeldab nüüd, et seda hakatakse täielikult ja tõhusalt kõigi liikmesriikide suhtes rakendada. Samas tuleks tõhusamalt täita Türgi ja ELi liikmesriikide vahel juba kehtivaid kahepoolseid tagasivõtukohustusi.
- Avaliku korra ja julgeolekuga seoses peavad Türgi ametiasutused allkirjastama, ratifitseerima ja hakkama rakendama mitmeid rahvusvahelisi konventsioone, rakendama neid koostööd soodustavast lähenemisviisist lähtudes, võtma vastu Euroopa ja rahvusvaheliste standarditele vastavaid siseriiklikke õigusakte ning jätkama Türgi kohtusüsteemi reformi, et tagada selle sõltumatus ja tõhusus. See aitab toetada Türgi õiguskaitseasutusi organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses ning aitab arendada politsei- ja õigusalast koostööd partneritega ELi liikmesriikides.
- Andmekaitse valdkonnas tehtud edusammud võimaldavad muu hulgas parandada suhteid Europol ja Eurojustiga.
- Põhiõiguste valdkonnas peaks Türgi jätkama terrorismivastast võitlust käsitlevate õigusaktide läbivaatamist ning tegema tööd selleks, et tagada õigusaktide rakendamine kooskõlas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikaga.

- Türgi peab vastu võtma ja rakendama ka Türgis elavate roma päritolu inimeste olukorda parandavat terviklikku strateegiat ja tegevuskava ning võtma vastu ka õigusaktid, millega ennetatakse diskrimineerimist ja lihtsustatakse sotsiaalset kaasatust.

Komisjon on kindel, et Türgi ametiasutused annavad oma parima, et kõnealused reformid ja koostöö välja töötada ning neid rakendada, ning kutsub neid üles teavitama komisjoni kõigist muutustest, mis on seotud kriteeriumide tingimuste täitmisega.

Komisjon on jätkuvalt valmis kasutama kõiki olemasolevaid ELi rahalisi ja tehnilisi vahendeid, eelkõige ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames kasutada olevaid ressursse, et toetada Türgit selles ettevõtmises.

Komisjoni eesmärk seda tehes on luua partnerlus ning jagada vastutust, kuid ka asjaolu, et enamik meetmeid, mis toetaksid Türgi edusamme viisanõudest loobumise suunas, nagu need on esitatud tegevuskavas ja soovitatud käesolevas aruandes, edendaksid korrektse rakendamise korral Türgi õigusaktide, haldussuutlikkuse ja tavade ELi standarditega vastavusse viimist.

Komisjon jätkab edusammude jälgimist, mida Türgi teeb „Tegevuskavas Türgiga viisavabaduse kehtestamiseks” esitatud kriteeriumide ning käesolevas aruandes esitatud konkreetsete soovitude rakendamisel. Komisjon esitab teise aruande järgmise kaheteistkümne kuu jooksul.